

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Změny životních hodnot u dospívajících umístěných do diagnostického ústavu

Life value changes of the adolescents placed at diagnostic institutions

Vedoucí práce:

prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

Autor práce:

Veronika Florianová

2014

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. PhDr. RNDr. Marii Vágnerové, CSc. za cenné rady, trpělivost a čas, který mi věnovala při vedení této práce. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině za podporu a trpělivost.

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne

Veronika Florianová

Anotace

Bakalářská práce „Změny životních hodnot u dospívajících umístěných do diagnostického ústavu“ pojednává o složitém období dospívání a problémech, které jsou mladiství nuceni v tomto období řešit. Zabývám se především mládeží ve věku 15 - 19 let. Práce je zaměřena na socializaci a začleňování jedince do společnosti, vazby k rodině a problémy s odpoutáním od rodiny. Zaměřuji se na specifikaci hodnot mladistvých a hodnotové žebříčky v dospívání. Odlišnosti názorových rozdílů vyplývají z pohlaví dospívajících a souvisejí s umístěním v ústavní péči, konkrétně v diagnostických ústavech. V praktické části zkoumám pomocí dotazníkového šetření životní hodnoty u studentek ze Středního odborného učiliště gastronomie a podnikání a porovnávám je s hodnotami u klientek diagnostického ústavu. Zjišťuji, zda se u mladistvých umístěných do diagnostického ústavu mění jejich hodnoty a hodnotové žebříčky, zda se nějak výrazně liší jejich hodnoty od hodnot studentek ze středního odborného učiliště, které mají odlišné životní zkušenosti.

Klíčová slova

Delikvence, diagnostický ústav, dospívání, hodnoty, mládež, rodiče, rodina, ústavní výchova.

Annotation

Thesis "The changes of life-values in adolescents placed in diagnostic institute" discusses the difficult period of life – adolescence. I'm also writing about problems young people must deal with in this period. Work and research is focused on a young people between 15 and 19 years. The work is targeted on socialization and integration of an individual in society, on attachment to family and problems with detachment from family. I focus on the specification of values and value systems juveniles in adolescence. Differences of opinion arise from gender differences of adolescents and are associated with the placement in institutional care, particularly in diagnostic institutes. In research I had been asking high school students and respondents from diagnostic institute to find differences in values of their life. I try to find if the values and value system of the juvenile placed in a diagnostic institute are significantly different values of students from secondary vocational schools, which have different life experiences.

Keywords

Criminality, diagnostic institutions, adolescence, values, young, parents, family, institutional care.

Obsah:

Úvod.....	9
-----------	---

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Období dospívání a jeho charakteristika	11
1.1 Problémy v dospívání (problémoví jedinci).....	15
1.2 Socializace a začleňování jedince do společnosti	17
2 Odpoutávání od rodiny	18
2.1 Možné problémy vyplývající z brzkého a pozdního odchodu od rodiny.....	19
2.2 Adaptace na samostatný život a jeho důsledky do budoucna, nezvládnutí problémů samostatného života.....	20
3 Vazba k rodině.....	21
3.1 Odmítání vlastního dítěte rodinou, odložení jedince do výchovného ústavu ..	22
4 Hodnoty v dospívání.....	24
4.1 Změny v hodnotách dospívající mládeže.....	26
4.2 Rozdíly v pohlaví	27
5 Ústavní péče	29
5.1 Diagnostický ústav	31
5.1.1 Konkrétní diagnostický ústav.....	33
5.1.2 Příčiny vstupu do diagnostického ústavu.....	34

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1 Cíl výzkumu	35
2 Charakteristika zkoumaného vzorku	35
3 Metoda výzkumu	35
3.1 Stanovení výzkumných tezí	40
4 Způsob sběru dat.....	40
5 Metoda vyhodnocení dat	41
6 Výsledky výzkumu a jejich interpretace	42

7	Diskuze	66
	Závěr	68
	Seznam použité literatury	70

Seznam zkratek

č. – číslo

DD – dětský domov

DDÚ – dětský diagnostický ústav

DÚ – diagnostický ústav

DÚM – diagnostický ústav pro mládež

kol. - kolektiv

např. - například

OV – ochranná výchova

s. – stran

SOU – střední odborné učiliště

ÚV – ústavní výchova

Úvod

„Hodnoty bytí spočívají z velké části v tom, jak vroucně jsme je schopni je prožívat. Hodnota našeho člověčího života je závislá na hodnotách, které jsou v nás. Lidé si stvořují svůj lidský svět. Je v něm to, co do něho vkládáme.“

Josef Čapek

Citát Josefa Čapka nám říká, že budeme takoví lidé, jakými se vytvoříme. Každý z nás je jedinečný a díky tomu máme každý jinak postavené hodnoty a hodnotové žebříčky. Máme-li správně postavené hodnotové žebříčky, mohou se na nás ostatní obracet s úctou a respektem. Své děti bychom měli učit správným hodnotám, aby dělaly svět lepší než je. Vkládáme do nich víru, že si naše hodnoty osvojí a budou je považovat za vlastní.

K výběru tohoto tématu mě inspirovala má letní praxe v Diagnostickém ústavu a Středisku výchovné péče v Hodkovičkách. Měla jsem možnost pozorovat hodnoty a chování dívek z toho zařízení, nahlédla jsem do jejich osobního života a seznámila se s jejich životními příběhy. Byly to drsné příběhy plné zklamání, utrpení a těžkostí, které by v tomto věku dívky zažívat neměly. Zajímalo mě, zda se jim díky těmto událostem změnily nějakým zásadním způsobem jejich životní hodnoty.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je rozdělena do pěti kapitol. Praktická část obsahuje cíle, stanovení výzkumných tezí, metodu výzkumu, charakteristiku zkoumaného vzorku, způsob sběru dat a metodu vyhodnocení dat.

V první kapitole se zabývám obdobím dospívání a jeho charakteristikou, socializací v období dospívání a problémy v dospívání. Vysvětluji, jak dlouho období dospívání trvá, popisuji pohled na dospívání z hlediska různých teorií, rozděluji dospívání na dvě fáze. V podkapitolách uvádím definici problémových jedinců, jejich různé delikventní chování, začleňování do společnosti a výběr jejich společenských rolí.

Druhá kapitola je zaměřená na odpoutávání jedince od rodiny, možné problémy brzkého nebo pozdního odchodu od rodičů, adaptaci na samostatný život a jeho důsledky do budoucna.

Ve třetí kapitole uvádím vazbu k rodině, vztah rodičů k dětem, odmítání vlastního dítěte rodinou a jeho případné odložení do výchovného ústavu.

Čtvrtá kapitola se věnuje hodnotám v dospívání, ve které jsou zahrnuty lidské potřeby a žebříčky hodnot. Popisují změny v hodnotách, ke kterým dochází v průběhu dospívání, vliv prostředí a rodiny na volbu hodnot. Poslední podkapitola se zabývá rozdíly v pohlaví ovlivněné hormonálními změnami s odlišnostmi v hodnotách u chlapců a dívek.

Pátá kapitola je o druzích ústavní péče, o tom kdo ji nařizuje a jak se zařízení diferencují. První podkapitola se zabývá diagnostickým ústavem, jeho činností, rozdělením, funkcemi a délkou pobytu. Uvádím zde i kapitolu o konkrétním diagnostickém ústavu, ve kterém jsem prováděla výzkumné šetření a kapitolu o příčinách vstupu do diagnostického ústavu.

V praktické části provádím dotazníkové šetření. Sleduji dvě výzkumné skupiny dívek od sedmnácti do devatenácti let s cílem porovnat rozdíly v hodnotách u dívek z konkrétního diagnostického ústavu a u studentek z jednoho vybraného učiliště. Výsledky dotazníkového šetření jsou rozděleny na čtyři části, na části zabývající se rodinou, vzděláním, hodnotami a pohledem na budoucnost.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Období dospívání a jeho charakteristika

„Jaký člověk z nás vyroste, nezávisí jen na našich vlohách a vnitřních kvalitách, ale i na tom, čeho se nám dostane od okolí.“

Iris Haberliová

Období dospívání je velmi složité období, ve kterém na jedince působí mnoho vlivů, jak nám již napověděl citát od Iris Haberliové. V tomto období se rodiče musí ozbrojit velkou trpělivostí a pochopením, ale také samozřejmě musí být velmi důslední a musí dětem vytvořit správné hranice a pravidla.

„Období dospívání je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Zahrnuje jednu dekádu života, od 10 do 20 let. V tomto období dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech oblastech: somatické, psychické i sociální. Mnohé změny jsou primárně podmíněny biologicky, ale vždycky je významně ovlivňují psychické a sociální faktory, s nimiž jsou ve vzájemné interakci¹.“ (Vágnerová, 2005, s. 321)². V tomto období je tedy velice důležitá i výchova. Rodiče by děti měli v tomto období více usměrňovat a vést k dobrému chování. Děti začínají prosazovat vlastní individualitu, jedinečnost, postoj ke světu a činí tak ne vždy vhodnými způsoby. Rodič či vychovatel by jim proto měl vytvořit volnější pravidla, která když jsou překročena, následuje potrestání. Potřebují mít určitý řád. Vychovatel či rodič by dětem měl ukázat odpovědnost a aktivní přístup k životu, a pokud výchova probíhá správně, tak si děti odpovědnost osvojí jako svou vlastnost.

Dle Vágnerové (2005) je dospívání jedna důležitá etapa života, kdy jedinec hledá zralejší formu identity³. A jak uvádí Langmeier a Krejčířová: *„Do jisté míry dochází k novému sociálnímu zařazení jedince, které se odráží v odlišném očekávání společnosti, pokud jde o jeho chování a výkony, i v měnícím se pojetí vlastní role.“* (Langmeier, Krejčířová, 1998, s.138)⁴. Na jedince je v tomto období velký tlak z hlediska respektování norem chování. Očekává se od něj již dospělejší chování a jednání. Dospívající se

¹ Interakce – vzájemné působení jedinců, skupin, velkých společenství na sebe navzájem (Průcha, Walterová, Mareš, 2009 , s. 110)

² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005. s. 321

³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005. s. 321

⁴ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, J. *Vývojová psychologie.* Praha: Grada, 1998. S. 138

samozřejmě snaží získat roli dospělejšího, ale jak uvádí Vágnerová (2005) zodpovědnost či povinnosti přijímají velmi neochotně a často jim to ani moc nejde⁵.

V Pedagogickém slovníku Průcha, Walterová a Mareš uvádí odlišné vymezení dospívání. Dospívání neboli pubescence či puberta je: „*Věkové období dospívání, v našich podmínkách přibližně od 11 do 15 let. Celkově nejbouřlivější období ve vývoji jedince.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 182)⁶ Oproti Vágnerové (2005), která rozděluje období dospívání na mladší adolescenci, která trvá do 15 let a starší adolescenci, která trvá do 20 let.⁷ Doba trvání dospívání, především jeho psychické složky, se samozřejmě mění, postupně se posouvá a snižuje se hranice, kdy dospívání začíná. „*U mnohých dospívajících často označujeme souhrnně jako změny pubertální.*“ (Langmeier, Krejčířová, 1998, s.138)⁸ Tyto změny jsou všem jistě známe, jedná se o pohlavní změny, psychické a sociální. Dospívající jsou často rozladění, začínají jinak přemýšlet a řadí se k dospělým, jak zde již bylo zmíněno.

Dospívání z pohledu různých teorií již uvedla ve své knize Vágnerová.

- „**Psychoanalýza** zdůrazňovala význam pohlavního dozrávání a nastupující sexuální aktivity. Freud označil období dospívání jako genitální fázi.“
„*Anna Freudová (1946) považovala dobu dospívání za významnější životní fázi než její otec S. Freud, který kladl větší důraz na rané dětství. Dospívání je podle jejího názoru charakteristické růstem pudových tendencí a následným narušením osobnostní rovnováhy (tj. rovnováhy mezi id a egem).*“ (Vágnerová, 2005, s. 322)⁹ Děti čím dál rychleji dospívají pohlavně, a proto se také v některých zemích snižoval legální věk ke způsobilosti k pohlavnímu styku na 14 let. U nás je stále hranice způsobilosti stanovena na 15 let. Nemyslím si, že snížení věku ke způsobilosti k pohlavnímu styku na 14 let byl správný krok z hlediska psychické či fyzické připravenosti na první sexuální zážitky. Dospívající by si tento důležitý krok měli lépe promýšlet, což podle mě nejsou schopni v tak brzkém věku. V tomto věku to jsou přeci jenom děti, které se snaží co nejrychleji vstoupit do světa dospělých.

---

⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005. s. 322

⁶ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.* Praha: Portál, 2009. s. 236

⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005. s. 323

⁸ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, J. *Vývojová psychologie.* Praha: Grada, 1998. s. 138

⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005. s. 322

- *„Psychosociální teorie posuzující dospívání z hlediska vztahu mezi psychickým zvládnutím, resp. Vyrovnáváním se s proměnami danými dozráváním, a sociálními podmínkami, které je mohou pozitivně i negativně ovlivnit. Eriksonův model epigenetického vývoje lidské osobnosti hodnotí každou životní fázi z hlediska jejího vývojového úkolu i eventuelních rizik jeho nenaplnění. Období dospívání je podle něho charakteristické hledáním vlastní identity, bojem s nejistotou a pochybnostmi o sobě samém, o své pozici ve společnosti atd.“* (Vágnerová, 2005, s. 322)¹⁰ Pozice ve společnosti je pro dospívajícího jistě velice důležitá. Každý dospívající se snaží získat co nejlepší a nejvýhodnější postavení ve společnosti. Pokud se mu nedaří získat požadovanou pozici, může ho to negativně ovlivnit. Často nevěří svým schopnostem a nemají dostatečné sebevědomí nebo se mohou právě za veliké sebevědomí schovávat. Rodina jde často do pozadí, dospívající zjistí, že pro něj není v tuto chvíli tak důležitá a snaží se uplatnit spíše ve společnosti.
- *„Teorie sociálního učení kladou důraz na využití možnosti rozvíjet určité schopnosti a dovednosti, které jsou považovány právě v období dospívání za důležité.“* (Vágnerová, 2005, s. 323)¹¹ Podle této teorie se dospívající snaží zjistit, jaká pravidla pro něj platí, kam až může ve svém chování zajít. Rozvíjejí tedy určité schopnosti a ty se pak snaží použít ve společnosti a potvrdit si jejich účinnost. Zjišťují, co je pro společnost přípustné a co si nemohou dovolit. Zaujímají určité postavení ve společnosti a snaží se vydobýt si lepší pozici ať už v rodině, ve škole či mezi kamarády.

Období dospívání má podle Vágnerové dvě fáze:

- *„Raná adolescence, označovaná jako pubescence, zahrnuje prvních pět let dospívání. Je časově lokalizována přibližně mezi 11. – 15. Rok, s určitou individuální variabilitou. Nejnápadnější změnou je tělesné dospívání, spojené s pohlavním dozráváním, tj. pubertou. V souvislosti s tím se mění zevnějšek dospívajícího a stává se podnětem ke změně sebepojetí i reakcí okolí.“* (Vágnerová, 2005, s. 323)¹² Okolí tedy jedince začíná vnímat jinak, už to není dítě, ale je to dospívající. Rodiče se tohoto období mnohdy obávají a nevědí si s dospívajícím potomkem rady. Je zde velké riziko dopadu špatných vlivů na dospívající, např. nevhodné party. Jedinec také začíná sám sebe vnímat jinak, připadá si dospělejší, začne prosazovat své názory a svá pravidla. Rodiče by měli usměřňovat

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005. s. 322

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005. s. 323

¹² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2005. s. 323

a vytvořit jasné mantinely, které by dospívající neměl překračovat a pokud se tak stane, měl by následovat odpovídající trest. S dosažením patnáctého roku, dospívající dostane občanský průkaz, což je první náznak k přijetí do dospělosti a první získání malé pozice ve společnosti. Díky občanskému průkazu má za sebe jakousi malou zodpovědnost a s tou se učí pracovat. Je zajímavé, že podle Langmeiera a Krejčířové (1998) je toto období rozděleno na dvě fáze, na **Fázi prepuberty**, která trvá od 11 do 13 let a na **Fázi vlastní puberty** ta trvá od 13 do 15 let.¹³

- *„Pozdní adolescence zahrnuje dalších pět let života, trvá přibližně od 15 do 20 let, s určitou individuální variabilitou, zejména v oblasti psychické a sociální. Vstup do fáze pozdní adolescence je biologicky vymezen pohlavním dozráním, v této době obvykle dochází k prvnímu pohlavnímu styku. Pozdní adolescence je především dobou komplexnější psychosociální proměny, mění se osobnost dospívajícího i jeho společenské pozice.“* (Vágnerová, 2005, s. 324)¹⁴ V tomto období se adolescent musí vyrovnat s tlakem na pohlavní život. Jak jsem již zmiňovala, obecně se hranice prvního pohlavního styku snižuje a to je dáno především tlakem od vyspělejších či starších vrstevníků. Podle Langmeiera a Krejčířové (1998) se urychlil celkový růst a u dívek se začíná objevovat menarché ve stále nižším věku. Uvádějí to dle Prokopce, Dutkové a Vígnerové, z jejich posledních výsledků šetření (1981).¹⁵ V pozdní adolescenci přichází čas, kdy si dospívající musí zvolit své budoucí povolání nebo alespoň profesní přípravu na něj. Není to volba lehká a častokrát by mohla být odložena na mnohem později, až si dospívající budou jistější, co by chtěli dělat. Dochází zde také k dosažení plnoletosti, tedy získání určitých práv, ale i přisouzení povinností, k tělesným i psychickým změnám a rozvíjí se identita jedince. Dospívající začínají mít vlastní styl oblékání a své vlastní názory.

---

¹³ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. Praha:Grada, 1998. s. 139

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005. s. 324

¹⁵ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. Praha:Grada, 1998. s. 141

1.1 Problémy v dospívání (problémoví jedinci)

„Nehledejte vinu, hledejte nápravu“

Henry Ford

Myslím, že citát Henryho Forda naprosto jasně naznačuje, jak bychom se měli zachovat, když narazíme na problémového jedince tohoto věku. Především bychom měli přemýšlet, jak napravit chyby vzniklé ve výchově či jak usměrnit jeho chování. S problémovými jedinci je to velmi náročné a proto musíme celou situaci promyslet a najít vhodné řešení.

Měli bychom si také uvést přesnou definici problémového jedince. *„Zpravidla se jím rozumí dítě, které se svými výkony, svým chováním, reagováním na výchovné působení, svými sociálními kontakty ocitá „mimo normu“. K problémovým dětem patří děti, které lžou, kradou, šikanují spolužáky, chodí za školu, toulají se s partou, oddávají se alkoholu, drogám, sexuální promiskuitě.“* (Půcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 220)¹⁶ Toto jsou podle Průchy, Walterové a Mareše (2009) nejčastější poruchy chování a rizikové skupiny¹⁷. Je ovšem otázka co všechno považujeme za normu a co je mimo ni. V každé rodině je to rozdílné, někteří rodiče jsou benevolentnější a jiní zase přísnější. Myslím si, že jako základní normu, bychom mohli považovat obecné morální hodnoty a pravidla.

Adolescenti se mohou uchýlit k rizikovému či problémovému chování. *„Adolescence je velmi citlivé období pro rozvoj tzv. rizikového a problémového chování. To je v zásadě dvojího druhu, Jednak poškozování zdraví adolescentů (tělesného či duševního) a ve druhém významu je rizikové a problémové chování adolescentů spjato s ohrožením společnosti. Mezi oblasti problémového chování se nejčastěji zařazují:*

- *delikventní¹⁸ chování a páčání trestné činnosti,*
- *agrese, násilí, šikana a týrání,*
- *užívání drog (včetně alkoholu a kouření),*
- *sexuální rizikové chování (včetně předčasného mateřství a rodičovství),*
- *poruchy příjmu potravy,*
- *sebevražedné pokusy a dokonané sebevraždy.“* (Macek, 2003, s. 77)¹⁹

¹⁶ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. s. 220

¹⁷ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. s. 220

¹⁸ Delikvence = antisociální chování, mírnější porušení právních nebo morálních norem, zejména dospívajícími (SMÉKAL, MACEK, 2002, s. 193)

Oblasti, ve kterých mají dospívající často problémy, jsou opravdu široké. Rozvoj problémového chování může ovlivnit především rodina, jelikož jedinec tráví asi nejvíce času doma a s příbuznými, rodičům na dospívajícím nejvíce záleží. Důležité je, že rodina je prvním prostředím, které určuje co je správné a co ne a dítě se zde naučí chápat, co je žádoucí a co ne. „*V pubertálním a adolescentním věku se projevují důsledky prožité deprivace situace ve vztahu ke kolektivu, v sociálním začleňování (nespokojenost se sociální pozicí, neadekvátní sebehodnocení), dále to bývá posunutá hierarchie hodnot, nežádoucí rysy charakteru, zvýšené nebezpečí vzniku závislosti na alkoholu, drogách atd.*“ (Matějček a kol., 2002, s. 86)²⁰ Škola významně ovlivňuje chování dospívajících, včetně jeho rizikových variant. V zásadě je mnoho faktorů ovlivňujících dospívajícího jedince. Častokrát to jsou velmi závažné problémy, jako závislosti na drogách či alkoholu, proto bychom měli dbát především na prevenci a předcházení těmto problémům.

Jedlička a kol. (2004) uvádí, že společnost je založena na normativním řádu. Jedná se o psané a nepsané předpisy a očekávání. Za porušení těchto předpisů nastávají určité sankce tedy tresty.²¹ Adolescenti tyto společenské normy většinou dobře znají. Setkávají se s nimi ve škole, doma, mezi vrstevníky a vlastně v celé společnosti. Přesto v období dospívání se může objevit rizikové chování, které ovlivní vrstevnická skupina. Riziko špatných vlivů pro dospívající můžeme najít kdekoliv.

„*Dospívající v tomto období může přijmout jeden z mnoha konceptů vlastní identity. Jedním z nich je tzv. koncept negativní identity, kdy je přijatelnější být někým špatným než nikým, což může být také spojeno s odmítnutím rolí upřednostňovaných společností, rodinou nebo školou a do jisté míry může souviset s rizikovým nebo později delikventním či kriminálním jednáním.*“ (Jedlička a kol., 2004, s. 63)²² Pokud má jedinec problém s vymezením své identity, může řešit situaci tím, že se stane delikventem. Delikventní chování se špatně napравuje a vyžaduje hodně trpělivosti, důslednosti a patřičné věnování se jedinci. Rodiče tuto úlohu často nezvládají, je pro ně psychicky náročná. Mnohdy je pro ně jednodušší nechat starost o mladistvé na kurátorovi či na příslušných státních orgánech.

---

¹⁹ MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003., s. 77

²⁰ MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002, s. 86

²¹ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 63

²² SMÉKAL, V., MACEK, P. *Utváření a vývoj osobnosti: Psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister & Principal, 2002. s. 191

1.2 Socializace a začleňování jedince do společnosti

„Socializace je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti.“ (Kraus, Poláčková a kol., 2001, s. 54)²³ Jedinec pomocí socializace získává potřebné informace, jak se má v určitých situacích zachovat, jak má jednat s lidmi, osvojuje si určité hodnoty a normy dané společností. Pojem socializace bychom mohli vysvětlit takto: *„Socializace je v nejširším smyslu slova formováním a růstem osobnosti pod vlivem rozmanitých vnějších podnětů, včetně lidských činností, které souborně nazýváme výchovou.“* (Jedlička. 2004, s. 15)²⁴ Značný význam má rozvoj identity jedince, který se socializací souvisí. Socializace je určitým nástrojem k porozumění života a umění orientovat se v něm.

“Uskutečňuje se především sociálním učením (zejména učení se sociálním rolím). Odehrává se v rodině, ve skupině vrstevníků a přátel, ve škole, prostřednictvím masmédií a práce.“ (Kraus, Poláčková a kol., 2001, s. 54)²⁵ V každé skupině má jedinec jinou roli a musí se tam prosadit a vydobýt si pozici, která mu bude vyhovovat. Volby ovlivňují rodiče, vrstevníci a vzory, kterým se chce dospívající co nejvíce přiblížit. Socializace je složité období pro dospívající, musí se prosadit ve společnosti, najít si tam příslušnou roli a musí splnit mnoho požadavků, které se od nich očekávají.

Měli bychom si také vysvětlit rozdíl mezi termíny výchova a socializace. *„Termín výchova vyjadřuje cílevědomé a soustavné působení rodičů, učitelů a dalších výchovných činitelů. Socializace je širším pojmem než výchova a obsahuje veškeré vědomé i nevědomé, přírodní a společenské vlivy, které působí na osobnostní vývoj.“* (Jedlička a kol., 2004, s. 15)²⁶ V socializaci se jedinec učí a dozvídá, co se od něj očekává a jakou roli si má ve společnosti zvolit, či jaké role má na výběr. Výchova je velice důležitá, jelikož je velkou součástí socializace.

---

²³ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 54

²⁴ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 15

²⁵ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 54

²⁶ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 15

2 Odpoutávání od rodiny

„I když proces stálého osamostatňování a rozšiřování a rozrůžňování sociálních vztahů je základním pochodem, který začíná od útlého dětství a pokračuje i v dospělosti, přece jen je období dospívání v tomto směru klíčové a rozhodující pro uspokojivé převzetí pozdějších základních rolí manželských a rodičovských.“ (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 149)²⁷ Odpoutávání je pro jedince velice důležité a ovlivňuje jeho další role. Lze tedy říci, že období dospívání je v mnoha oblastech vývoje zlomové a pro dítě, velmi kritické období. Zejména v odpoutávání od rodiny, jakožto jeho nejdůležitější součástí dosavadního života. Jde o odpoutávání především v oblasti citových vazeb, změny v pojetí pocitů jistoty a bezpečí, které mu doposavad poskytovala rodina. Očekává se samostatnost a zodpovědnost v rozhodování.

„Odpoutávání z vázanosti na rodinu je jedním z úkolů dospívání. Je to proces, který je náročný pro obě strany, pro dospívající i pro rodiče. Osamostatňování od rodiny je spojené s proměnou citové vazby k rodičům, ale většinou nevede k její destrukci, již se mnozí rodiče obávají. Infantilní závislost má být nahrazena zralejším a vyrovnanějším citovým vztahem. Pocit jistoty a bezpečí, který vazba na rodinu poskytovala, se přesouvá do symbolické roviny a funguje stejně účelně, i když pouze ve vědomí jedince.“ (Vágnerová, 2005, s. 350)²⁸ V prvotní fázi odpoutávání dospívající hledají vlastní identitu a částečně se odpoutávají od rodičů. Neúplné odpoutávání může být způsobeno nedostatečnou zralostí jedince. Chtějí se uvolnit z přehnané péče rodičů. Začínají používat vlastní rozum a řídí se především rozhodnutími, které považují za nejlepší. Nechtějí poslouchat rodiče a jejich rady podávané z hlediska zkušeností. V této době si musí každý vyzkoušet dopady svých rozhodnutí a na rodičích je pouze usměrňování rozhodnutí a zabránění destruktivních rozhodnutí pro další život dospívajících. Ne vždy se rodičům podaří odvrátit tuto špatná rozhodnutí. Adolescenti chtějí být nezávislí, samostatní, mít větší práva a výsady než doposud. Dle Vágnerové (2005) je dosažení úplné samostatnosti završením a vytvořením vlastní identity.²⁹ V poslední fázi se adolescenti úplně osamostatňují, odchází z domovů, začínají být ekonomicky samostatní a utváří stabilní partnerství či zakládají vlastní rodiny. Přecházejí z období dospívání do dospělosti.

---

²⁷ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. s. 149

²⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005. s. 350

²⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005. s. 413

2.1 Možné problémy vyplývající z brzkého a pozdního odchodu od rodiny

Dle Macka (2003) bývá odchod od rodiny zpravidla v pozdní adolescenci. Záleží pouze na adolescentech, zda se rozhodnou pro další studium, zda se ekonomicky osamostatní, odstěhují se od rodičů, vstoupí do manželství, či se stanou rodiči.³⁰ Na vlastní bydlení zatím nemají a tak bývá časté, že zůstávají u rodičů a začínají budovat profesní kariéru.

„Dospívání je období, kdy máme děti vyhnat z domova a ony nám to svým chováním mají usnadnit. Kdyby nebyly drzé, zpupné a vyzývavé, nikdy by se od nás neodpoutaly.“ (Matoušek, 1997, s. 49)³¹ V dospívání bychom se měli snažit o podporu osobnostního rozvoje jedince, který je téměř dospělým člověkem. Rodiče se velmi brání jeho odpoutání. Nechtějí, aby jejich dítě dospělo, odešlo a osamostatnilo se. Mají strach ze své nepotřebnosti a vlastního stárnutí. Stává se, že za pozdní odchod od rodiny mohou rodiče nebo sami jedinci, kterým se ještě do života plného starostí a povinností prostě nechce. Pozdní odchod od rodiny je častější u chlapců. Naopak brzký odchod je častější u dívek. V mnoha případech může být brzký odchod zapříčiněn odchodem ke staršímu partnerovi, generačním konfliktem, těhotenstvím, delikventním chováním či prostou potřebou uspořádat si život podle vlastních představ.

Je tedy otázkou, kdy je ten správný okamžik na odchod z rodiny. U každého to bývá jiné. Záleží na zrání člověka. *„Během dětství a dospívání dochází k rychlým, zákonitým a uspořádaným změnám, jež vedou ke stále vyšší úrovni psychické organizace a kulminují v dosažení zralosti.“* (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 160)³² Zralost je důležitá pro stanovení správného okamžiku pro odchod od rodiny. Někdy dospívající nechtějí přijmout svou společenskou roli a raději se stále drží své role dospívajícího. Odchod jednoho z rodičů z rodiny je častým důvodem setrvání adolescenta v rodině. Trpí obavami, že rozvedený rodič nebo rodič, jemuž partner zemřel, zůstane sám a tak raději odchod stále odkládají. Domnívají se, že musí rodiče zachránit nebo jim splatit výchovu.

---

³⁰ MACEK, P. *Adolescence*. Praha:Portál, 2003., s. 36

³¹ MATOUŠEK, O. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*. Praha: Portál, 1997, s. 49

³² LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. Praha:Grada, 1998. s. 160

2.2 Adaptace na samostatný život a jeho důsledky do budoucna, nezvládnutí problémů samostatného života

„Ani dosažení hranice patnácti let, ani dosažení hranice osmnácti let není zárukou, že dítě bude schopné o sobě uvažovat realisticky. Pokud jde o jejich vlastní budoucnost, bývají děti příliš idealistické, naivní, někdy i plné zbytečných pochybností.“ (Matoušek, 1997, s. 171)³³ Jak vidíme, podle Matouška nelze adolescenty považovat za dospělé ani po dosažení osmnácti let. Někteří rodiče si však myslí, že jakmile jejich děti dosáhnou dospělého věku, musí se odstěhovat, osamostatnit se a být ekonomicky samostatní. Tím vznikají velké problémy, které dospívající nezvládnou. Začnou řešit své problémy pomocí návykových látek, delikventního chování, nebo volí možnost návratu k rodičům. Nepřipravení jedinci na samostatný život mají idealistické názory a představy o životě a řešení vzniklých problémů. Adaptace na samostatný život bývá pro jedince velmi těžká, střetává se realita s idealistickými představami a mnohdy je realita tak zaskočí, že nezvládnou přechod do dospělosti a osamostatnění.

„Krise z životních změn, bývá opuštění rodičovského domu, spojené s nezvyklou volností – ale zpravidla též s dosud neprožitou nezajištěností.“ (Jedlička a kol., 2004, s. 171)³⁴ Jedlička a kol. (2004) uvádí, že jednou z možných krizí životních změn je opuštění rodičů.³⁵ Velký problém nastává, pokud jedinec opustí domov a není ještě dostatečně připravený a dozrálý, aby se o sebe postaral. Následně mohou udělat špatná rozhodnutí a nastávají zde vážné problémy, které sami nevyřeší. Pokud nastane nějaký problém či krizová situace, mnohdy nejsou schopni o pomoc požádat, na někoho se obrátit nebo krizi vyřešit.

„Člověk musí v určitých záležitostech přijmout pravidla života ve společnosti, přizpůsobovat se ostatním.“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 57)³⁶ Pokud dospívající nedokáže přijmout pravidla společnosti, nikdy se nedokáže adaptovat na samostatný život a do společnosti se začlenit. Pro mnohé je to velký problém, který v krajních situacích nelze řešit jinak než příslušnou sankcí nebo trestem. Nezvládnutí zařazení se do společnosti, adaptace a odpoutání od rodiny může způsobit – drogovou závislost, psychické problémy, delikventní chování, trestnou činnost, sebevražedné pokusy, bezdomovectví, zaprodávání se (prostituce) a jiné nežádoucí jevy.

³³ MATOUŠEK, O. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*. Praha: Portál, 1997, s. 171

³⁴ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 171

³⁵ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 171

³⁶ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 57

3 Vazba k rodině

„Domov je takové místo, kde vás vždycky přijmou mezi sebe, když se tam objevíte.“

Robert Frost

Zázemí pro děti by měla tvořit rodina³⁷, jejíž členové vás budou vždy čekat s otevřenou náručí. Bohužel v mnoha rodinách to takto není a děti nemají takové zázemí a bezpečí. Vazba k rodině je to nejdůležitější, co v dětství získáme, pokud je vazba přínosná a pozitivní. Rodinu nemůže nic nahradit, i když se o to pokoušíme v podobě dětských domovů rodinného typu, které se snaží co nejvíce připodobnit pravé rodině. Vychovatelé nemohou nahradit rodiče, i když se o to moc snaží. Děti si moc dobře uvědomují, že vychovatelé odcházejí za svými pravými rodinami.

„Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny, je klíčovým činitelem osobnostního vývoje.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 42)³⁸ Jak zde již bylo řečeno, vazba k rodině, respektive rodičům je to nejdůležitější. Pokud není vazba dostatečně pevná a naplňující pro dítě, může mít jedinec později značné problémy s vlastními dětmi a vůbec se vztahy k ostatním lidem. Děti mohou v důsledku nedostatečné nebo neuspokojivé vazby strádat a může zde nastat problém s důvěrou. Důvěru dítě nemělo kde získat. Právě díky nedostatečnému rodinnému zázemí může později nastat delikventní chování v době dospívání.

Dle Krause, Poláčkové a kol. (2001) rodina zajišťuje mnoho funkcí. Má za úkol své členy nasytit, hmotně je zajistit, vytvořit vhodné podmínky pro výchovu dětí, předávat kulturní dědictví. Rodina své děti podporuje, chrání a vštěpuje jim morální postoje.³⁹ Rodiče mají těžkou úlohu vůči dětem a hodně toho obětují pro své děti. Pokrevní vazba však nutně neznamená, že se rodiče budou o své děti starat. Mnohdy se o děti starají lidé, kteří nejsou s dětmi spojováni geneticky a zvládají to lépe. *„Založením rodiny vznikají pokrevní vazby. Ty – jako vazby biologické – jsou nezpochybnitelné. Pokrevní svazky spojující členy rodiny na rodičovské a sourozenecké úrovni jsou trvalé, nelze je zrušit“* (Sauzede, Sauzede-Lagarde, 2007, s. 15)⁴⁰ Pokrevní vazby však zrušit nelze, vždy budeme mít nějakou genetickou výbavu

³⁷ Rodina = nejstarší společenská instituce, plní mnoho funkcí – socializační, ekonomickou, sexuálně-regulační, reprodukční a další... (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 248)

³⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998, s. 42

³⁹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. s. 79

⁴⁰ SAUZEDE, J., SAUZEDE-LAGARDE, A. *Spokojené soužití v nové rodině*. Praha: Portál, 2007, s. 15

od svých biologických rodičů. Emocionálně se však dospívající může připoutat i k jiným lidem, kteří nejsou jeho příbuzní.

3.1 Odmítání vlastního dítěte rodinou, odložení jedince do výchovného ústavu

„Přijímej každou lidskou bytost s úsměvem na tváři. Udělej to, i když to nikdo jiný neudělá.“

Talmud

O vazbu k rodině musíme pečovat a snažit se, aby se nějak nezpřetrhala. Pokud se vazby k rodině a přátelům poruší, může to mít fatální důsledky na další vývoj osobnosti jedince. *„Jakékoli porušení vazby mezi matkou a dítětem, později i porušení vazby dítěte k dalším členům rodiny, vrstevníkům a přátelům má řadu nepříznivých důsledků, z nichž některé mohou dítě ovlivňovat na dlouhou dobu, někdy celoživotně.“* (Koukolík, Drtilová, 2001, s. 212)⁴¹ Porušením vazby v rodině může vyústit v delikventní chování dítěte a rodina je pak v krajní situaci nucena k nějakému krajnímu řešení, včetně umístění dítěte do výchovného ústavu. Může se stát, že rodiče nadále nechtějí snášet problémy svých dětí nebo je nejsou schopni zvládat. Mají například velké množství dětí na výchovu nebo řeší sami závažné problémy (závislost na návykových látkách, dluhy, nemoc, chudoba, bytové poměry a další). To vše rodiče vede k tomu, aby výchovu přenechali na příslušném výchovném ústavu.

Obzvláště v dětství potřebujeme stálou a bezpodmínečnou lásku a péči rodičů či jiné osoby. *„Nepřítomnost stále pečující osoby vede pravděpodobně k tomu, že deprivované děti nejsou někdy ani v dospělosti schopny navazovat pevné vazby. Proto je podstatným společensko-politickým a humanitárním úkolem nabídnout každému dítěti, které z jakýchkoli důvodů nemůže vyrůstat ve vlastní rodině, takovou formu náhradní rodinné péče, která pomůže zabránit v poškození dítěte.“* (Kern, Mehl, Nolz a kol., 2006, s. 133)⁴² Na výběr máme mnoho ústavů, výchovných zařízení, dětských domovů, pěstounskou péči či adopci. Nejlepší pro dítě je bezpochyby pěstounská péče nebo ještě lépe adopce, ale záleží především na okolnostech a také na věku dítěte. Bohužel všechny děti se do pěstounské péče nedostanou, i když se o to český stát momentálně velmi snaží přechodem na zajištění náhradní péče v rodinách. Jedná se o program, který nahradí dětské domovy profesionálními pěstouny.

⁴¹ KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Zlo na každý den: Život s deprivanty I.* Praha: Galén, 2001, s. 212

⁴² KERN, H., MEHL, CH., NOLZ, H. a kol. *Přehled psychologie.* Praha: Portál, 2006, s.133

Myslím si, že je tento program stále nedostatečně promyšlený a nepřipravený. Domnívám se, že náhradní rodiče mají špatnou motivaci v podobě finančního příspěvku, který dostanou za svěřené dítě v péči. Náhradní rodiče by měli dítě láskyplně vychovávat, věnovat se mu a brát si do pěstounské péče jenom tolik dětí, kolik jsou schopni zvládnout.

Dalším případem mohou být rodiny, kde rodiče dokonce své děti nějak ohrožují. Tuto problematiku řeší Orgány sociálně právní ochrany dětí: „*Orgány sociálně-právní ochrany dětí přešly z okresních úřadů v roce 2002 na pověřené obce. Odkazování dětí z problémových rodin do ústavní péče je téměř jediným opatřením, jež mohou u vysoce ohrožených dětí použít.*“ (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005, s.270)⁴³. Někdy je odkazování dětí z problémových rodin do ústavní péče prakticky jediné řešení. Orgány sociálně-právní ochrany dětí se snaží zachránit zanedbanou výchovu. Mnohdy situaci nelze řešit jinak, než dítě z nefunkční rodiny odebrat. Čím dříve se dítě nebo dospívající jedinec z pro něj ohrožující rodiny dostane, tím lépe. Má větší šanci na nápravu a výběr dalších možností.

---

⁴³ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005, s. 270

4 Hodnoty v dospívání

„Rozeznat opravdové hodnoty – to člověka obohacuje“

Benjamin Franklin

Nejdříve bychom si vůbec měli vysvětlit, co vlastně představují hodnoty. Dle Průchy, Walterové a Mareše (2009) je hodnota míra důležitosti. Tuto míru důležitosti přisuzujeme subjektivně v procesech socializace určitým věcem, jevům, symbolům a jiným lidem. Hodnoty (hodnotové orientace) jsou v mnoha případech sdíleny celými skupinami nebo společnostmi. Některé hodnoty jsou krátkodobé a jiné mají trvalou platnost.⁴⁴ Každý má své hodnoty jinak postavené a jinak seřazené, podle jejich důležitosti. Náš hodnotový žebříček je ovlivněn velkým množstvím vlivů prostředí, ve kterém se jedinec nachází. Nejvíce hodnoty asi ovlivňuje výchova a rodinné prostředí. Dle Vágnerové (2005) je dokonce i hodnota školního prospěchu určována rodiči. Právě rodiče určují, s jakými známkami se ještě spokojí a jaké jsou už pro ně nepřijatelné a musí za ně přijít potrestání.⁴⁵

Dle Říčana (2007) s hodnotami souvisí různé lidské potřeby. Americký psycholog A. Maslow sestavil hierarchii potřeb. Na spodní hranici stojí základní biologické potřeby a až o několik stupínků dál jsou základní potřeby někam patřit či emocionální potřeby.⁴⁶ Přesto stojí emociální potřeba dostatečně vysoko, aby upozornila na svou důležitost. „*Emocionální spokojenost dospělých a nasycení psychických potřeb dětí stojí jako hodnota vysoko.*“ (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 95)⁴⁷ Zvláště u dětí je uspokojení psychických potřeb, zejména citových potřeb (potřeba objetí, lásky, pohlazení atd.) důležité pro jejich další zdárný vývoj. V dospívání bychom neměli podcenit žádnou potřebu, i když ji sami nepovažujeme za důležitou, protože může být důležitá pro dospívající dítě.

---

⁴⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. s. 92

⁴⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005, s. 26

⁴⁶ ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2007, s. 106

⁴⁷ MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010, s. 95

Náš život velmi úzce souvisí s hodnotami a řídí se podle nich. „*Nejobecnější postoje, které určují celý životní styl a orientaci člověka ve světě, nazýváme hodnoty nebo hodnotové orientace*“⁴⁸, *lidově žebříček hodnot.*“ (Říčan, 2007, s. 105)⁴⁹ Jak jsem již popisovala, hodnotový žebříček ovlivňuje mnoho faktorů. Mezi nejhlavnější faktor, který ovlivňuje jedince, patří rodina. Dále závisí na dosaženém vzdělání, výběru přátel, školním prostředí, zájmech - trávení volného času a na prostředí, ve kterém žijeme. Také závisí na životních okolnostech, které nás v životě potkají a na překážkách, které musíme v životě překonat. Vlivů, které ovlivňují hodnoty je opravdu hodně a záleží jenom na jedinci, do jaké míry se těmito vlivy nechá ovlivnit. Záleží především na jeho sociální zralosti. „*Při osvojování společenského hodnotového systému není dítě a mladý jedinec pasivní, ale působí v tomto procesu jako aktivní subjekt. Hodnotový systém společnosti je strukturovaný a jedinec přejímá v závislosti na svém sociálním poli a individuální osobnosti do svého individuálního hodnotového systému jen část ze společenských hodnot. Také význam preference hodnot a celková hodnotová orientace se od jedince k jedinci odlišuje.*“ (Sak, 2000, s. 38)⁵⁰ Nejdůležitější je vyzrálost jedince, jak rychle sociálně vyspívá, jak se umí orientovat ve společnosti a jak společnost ovlivnila jeho hodnotový žebříček. Každý jsme jedinečný, stejně tak jako hodnoty každého z nás. Záleží pouze na nás, jak si žebříček hodnot sestavíme a v jakém pořadí si nastavíme hodnoty podle důležitosti. Přesto, ale není jisté, že se takto námi uspořádanými hodnotami budeme řídit. Může přijít situace, kdy nás kamarád ovlivní takovým způsobem, že se budeme řídit jeho hodnotovým žebříčkem. Opět záleží jenom na naší osobnosti, vlastnostech a míře ovlivnitelnosti. Rodiče by nás měli učit a ukázat nám, které hodnoty jsou pro život důležité a jakými se řídí oni. Dle manželů Eyrových (2000) bychom měli dospívající hlavně naučit, že nemorálnost je porušení určitých pravidel a vnímáme ji jako ohrožení našich hodnot, které považujeme za správné.⁵¹ Pokud se domníváme, že jsou naše hodnoty správné, měli bychom se jich držet. Vlastnosti jako spolehlivost, tolerance, nesobeckost, vlídnost, spravedlnost a mnoho jiných by určitě neměli chybět v žádném žebříčku hodnot každého jedince.

---

⁴⁸Hodnotová orientace = Hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, který odráží reálné pořadí (důležitost) hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 92)

⁴⁹ ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2007, s. 105

⁵⁰ SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 38

⁵¹ EYRE, L., EYRE, R. *Jak naučit děti hodnotám*. Praha: Portál, 2000, s. 89

4.1 Změny v hodnotách dospívající mládeže

Hodnoty se v průběhu každého vývojového stádia mění. Některé základní hodnoty, které nám předají rodiče, si sebou neseme po celou dobu dospívání a dospělosti. Jiné hodnoty se naopak v průběhu času mění. Obměňují se v průběhu života, podle našich životních zkušeností. Získáme je z určitých životních situací, které nastanou. „*Láska, přátelství, zájmy a koníčky, podnikání, svoboda, ale také majetek charakterizují ve srovnání s dospělou populací hodnotový systém mládeže.*“ (Sak, 2000, s. 84)⁵² Toto jsou tedy nějaké základní hodnoty, které jsou v dospívání důležité. Je zajímavé, jak je pro dospívající důležitá svoboda. Chtějí už rozhodovat o svém životě sami a doslova se vrhají po svobodě, i když v pozdějším věku si uvědomí, že mít svobodu vlastně není až tak jednoduché. Svoboda sebou přináší zodpovědnost a určité povinnosti, což si dospívající jedinci neuvědomují. Vůbec se tu neobjevila rodina. Odklon od rodiny má vývojový význam, jelikož se dospívající potřebuje od rodiny osamostatnit, ale pouze dočasně, postupem času se k ní zase vrací. Je to především proto, že rodina má význam až v pozdějším věku, kdy začneme myslet na zakládání rodiny a chceme vlastní děti. V této době je pro ně spíše důležité zamilovat se a mít dostatek přátel. Ovšem v době dospívání dospívající upřednostňují hledání lásky před životním partnerem. Objevuje se tu také materiální hodnota - majetek. Dospívající věří, že pokud budou mít dostatek peněz a velký majetek budou šťastní. Až později zjistí, že v majetku se štěstí neukrývá.

Změny v hodnotách se uskutečňují především díky prostředí, ale i pod vlivem vývojově podmíněných proměn. Kam se jedinec dostane, co ho v životě potká. Ale základní hodnoty by měl mít pevně zakotvené díky rodině. „*Základní hodnotové schéma se formuje v rodině a v šestnácti letech je hodnotový systém již značně stabilní. K dalším změnám dochází u některých hodnot spojených s životní fází a dále při skutečně radikálních změnách v sociálním poli jedince.*“ (Sak, 2000, s. 87)⁵³ Proto je důležité v dospívání dohlížet, s kým se naše dítě stýká, s kým tráví čas. V obtížných životních situacích bychom měli dospívajícímu pomoci problém vyřešit, ukázat mu správnou cestu a ukázat mu ty správné hodnoty.

Abych nastínila, jak moc dokáže rodina a prostředí ovlivnit a změnit životní hodnoty, vybrala jsem od Škoviera (2007) příběh o Janě a jejích životních hodnotách. Příběh vypráví o Janě, sympatické osmačce. Jana se dostala do diagnostického ústavu díky zhoršenému

---

⁵² SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 84

⁵³ SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 87

prospěchu a chování, toulala se po nocích s partou. S partou začala popíjet alkohol, kouřit a přestala chodit do školy. Vše vyvrcholilo tím, že se dva dny neukázala doma. Rodiče jí našli v nemocnici, měla za sebou alkoholový exces a výplach žaludku. Jana žila v dobře situované rodině, měla svůj pokoj, počítač i televizi. Ale rodiče na ní díky podnikání neměli čas. Jana se adaptovala na zařízení velmi dobře, ale velice ji trápilo, že se nemůže líčit, poslouchat hudbu z vlastního přehrávače a nosit módní výstřelky. Zařízení ji obralo o image a materiální zabezpečení. Rodiče předčasně pobyt ukončili a vzali si Janu domů, bohužel za půl roku, bylo vydáno soudní rozhodnutí spolu s nařízením ústavní výchovy. Do Janina života tímto vstoupil řád a získala profesní vzdělání. Jana získala jiný pohled na svět a jiné životní hodnoty.⁵⁴ Tento příběh alespoň částečně nastínil a ukázal, že se životní hodnoty i v dospívání dají změnit. Jana měla nejdříve vysoko postavené materiální hodnoty a image. Až později dostala na věc jiný pohled a díky nastaveným pravidlům změnila své životní hodnoty. Postavila do popředí svoje vzdělání a budoucnost.

4.2 Rozdíly v pohlaví

Základním rozdílem v pohlaví jsou odlišné pohlavní znaky. Díky mužskému hormonu testosteronu a ženskému hormonu estrogenu mají už v dospívání dívky a chlapci odlišné hodnoty v životě a tyto hormony je značně ovlivňují. Díky těmto hormonům se vytváří u dívek a chlapců odlišné pohlavní znaky. Dalším významným rozdílem je určitě rychlost vyspívání. Každá dívka však dospívá v různém věku a to ovlivňuje i emoce. „*Časnější nástup tělesných změn dospívání je pro dívky větším zátěžovým faktorem než dospívání pozdější. Dříve dospělé dívky mají celkově nižší sebevědomí a sebeúctu, častěji trpí emočními problémy a depresí než dívky, u nichž dochází k tělesným změnám později.*“ (Janošová, 2008, s. 202)⁵⁵ Časnější nástup tělesných změn je pro vývoj tedy spíše negativní. Dívky však chtějí dospět a dostat menarché co nejdříve. Je to pro ně důležité z hlediska prestiže ve vrstevnické skupině dívek. Dívce připadá, že se zařadila mezi dospělé a mnohdy se tak začne chovat.

Dle Janošové (2008) je menarché pro dívky velkou zátěží. Mnohem větší zátěží než pro chlapce jejich první zkušenost s ejakulací. Dívkám se mění vztah ke svému tělu.⁵⁶ Je to pro ně těžké období plné změn. Právě díky sebezpojetí se mění jednotlivé žebříčky hodnot. Někdo může mít vysoko postavenou hodnotu přátelství a jiný zase sport, záleží na individualitě jedince.

---

⁵⁴ ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, s. 24

⁵⁵ JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada, 2008, s. 202

⁵⁶ JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada, 2008, s. 200

Dívky rychleji dospívají i mentálně a více se svěřují se svými pocity a problémy. „Rozdíly mezi pohlavími lze vysvětlit celou řadou faktorů, jako jsou odlišné sociální normy nebo rozdíl v rychlosti vyspívání. Dívky se snadněji přiznávají ke svým pocitům úzkosti a strachu než chlapci.“ (Ronenová, 2000, s. 26)⁵⁷ Dívky jsou emočně labilnější a citlivější. Díky přiznávání se k pocitům úzkosti, se objevují častěji u dívek než u chlapců duševní poruchy a projevy depresí. „Dívky jsou svými rodiči soustavně více zaměřovány na domov a domácí záležitosti než chlapci. U chlapců je zdůrazňovaná studijní výkonnost a u děvčat společenská konformita⁵⁸. Dívky dostávají méně příležitostí samy sebe kladně hodnotit, což může být jedním z činitelů vysvětlujících větší výskyt neurotických a psychotických poruch u žen v dospělosti.“ (Fontana, 2003, s. 28)⁵⁹ Dívky samy sebe hodnotí většinou negativně a v důsledku toho mají malé nebo menší sebevědomí oproti chlapcům. Dívky se oproti chlapcům více soustředí na vzhled a má pro ně velkou hodnotu. Začínají se líčit, česat, lépe a pečlivěji se oblékat, dbají na to, aby zapadly mezi ostatní děvčata a chodily moderně oblékané. Z tohoto hlediska tlačí na rodiče, aby jim kupovali nové, moderní věci a pokud na to rodiče nemají, cítí se ostrčené a mají nízké sebevědomí.

„Tělesné rozdíly jsou dané biologicky, nicméně je často zdůrazňujeme oblékáním, úpravou vlasů, líčením a tím, jak se celkově projevujeme vůči okolnímu světu. Psychologické rozdíly však jsou něčím odlišným. Jsme předurčení se psychicky odlišovat.“ (Fontana, 2003, s. 28)⁶⁰ Děvčata jsou většinou pilná, citlivá, spolehlivá, poslušná a cílevědomá. Chlapci mají logické myšlení, více využívají strategické myšlení, jsou nápaditější, rychleji vstřebávají nové poznatky a vědomosti, jsou nebojácní a více riskují. V dospělosti se také liší naše sociální role. Typické rozdělení je například v manželských rolích. Žena rodí děti a stará se o ně a muž zabezpečuje rodinu. V současné době se však toto pojetí v mnoha rodinách mění a na mateřské dovolené může zůstat i muž.

---

⁵⁷ RONENOVÁ, T. *Psychologická pomoc dětem v nesnázích*. Praha: Portál, 2000, s. 26

⁵⁸ Konformita = přichylnost ke skupinovým očekáváním a normám, přizpůsobení se vrstevníkům (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 131)

⁵⁹ FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2003, s. 28

⁶⁰ FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2003, s. 28

5 Ústavní péče

„Nic není tak snadné jako někoho odsoudit. Není těžké poznat, že je něco špatně, ale poznat, jak to napravit, vyžaduje hodně úsilí.“

Will Rogers

Pro mnohé z nás je lehké odsoudit mládež s delikventním chováním, ale nabídnout pomoc při nápravě napadne málokoho. Nad problémem, jakým způsobem pomoci se lidé nezamýšlejí. Mnoho matek, otců či jiných příbuzných si už mnohdy ani nevědí rady. Nastávají tu otázky typu: Kde jsme udělali chybu? Napraví se někdy? Co víc ještě máme udělat, aby změnil své chování?. Rodinní příslušníci často propadají beznaději a danou situaci nezvládají. Musí mít hlavně hodně úsilí, trpělivosti a využít správné pomoci v podobě příslušných ústavů a úřadů. Rodiče musí věřit v nápravu a především včas danou krizovou situaci řešit. Pokud o dítě vůbec mají zájem a chtějí jeho situaci řešit.

Dle Matouška a Kroftové (1998) byly první ústavy budované církví. K rozšíření ústavů a založení ústavů i pro mládež v západoevropských zemích dochází až po měšťanských revolucích v roce 1848. V Čechách jsou zakládány až v druhé polovině 19. století. Personál ústavu často poskytoval klientům péči i po propuštění (hledání práce a bydlení).⁶¹ Jak vidíme i z hlediska historie zařízení pro mládež zde byla potřeba mnohem dříve. Není to tedy naší uspěchanou dobou plnou nástrah a svodů pro mládež. Je to především dobou dospívání a tápání, jak se zachovat v určitých situacích, jak je správně řešit. Rizikový jedinci se zde objevovali odjakživa. Avšak ústavní výchovou se delikvence začala řešit až v 19. století.

Postupem času se začala zařízení vyvíjet a odlišovat. Zařízení se začala odlišovat podle věku, druhu poruchy a délky pobytu. Dnes je důležitá pro zařízení především správná diagnostika jedince a jeho další umístění do vhodného zařízení. Základní rozdělení je na ústavní výchovu (dále jen ÚV), kterou nařizuje soud a ochranou výchovu (dále jen OV), kterou ukládá také soud, jako jisté opatření. Bez soudního rozhodnutí nemůže být jedinec přijat do ÚV či OV. Pipeková a kol. (1998) tyto zařízení dělí na tři skupiny: diagnostické ústavy (dále jen DÚ), dětské domovy (dále jen DD) a speciální výchovná zařízení.⁶² Dalším typem zařízení je však i vězení pro mládež. I toto zařízení je v krajních případech zapotřebí. Zařízení jsou definována i v zákoně. „V zákoně č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy

⁶¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998, s. 156

⁶² PIPEKOVÁ, a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998, s. 200

a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně jiných zákonů jsou uvedeny tyto druhy zařízení: diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy pro mládež.“(Jedlička a kol., 2004, s. 307)⁶³ DÚ by mělo projít každé dítě, které jde po diagnostice do dalšího příslušného výchovného ústavu nebo do dětského domova. Ale o tom až podrobněji v další podkapitole.

Ústavy, dětské domovy a výchovná zařízení jsou odlišována podle věku a pohlaví jedinců. Dle Langmeiera a Matějčka (2011) přichází do nápravných zařízení až třikrát více chlapců než dívek.⁶⁴ Odlišují se i podle potřeby výchovy a případně podle závislosti, kterou svěřenci mají. *„Zařízení mohou být diferencována podle věku, mentální úrovně, zdravotního postižení, stupně obtížnosti výchovy, popřípadě i podle pohlaví svěřenců.*“(Jedlička a kol., 2004, s. 307)⁶⁵ Především diagnostický ústav určuje a vybírá, jaké zařízení se pro daného jedince nejvíce hodí. Je důležitou složkou ÚV a často má velmi těžkou úlohu z hlediska zvolení správného řešení.

Ráda bych nastínila, kdo vůbec nařizuje ÚV a jak vůbec takový proces probíhá. Nejlépe popsane jsme to našla v knize od Vágnerové. *„Ústavní či ochranou výchovu nařizuje či ukládá soud. Může tak učinit na návrh kurátora pro mládež nebo rodičů, neschopných zvládnout problematiku chování svého dítěte. Dítě nejdříve prochází diagnostickým ústavem, jehož úkolem je jeho posouzení a na základě výsledku doporučení dalšího postupu. Pobyt v diagnostickém ústavu trvá obvykle 2 měsíce. Poté je dítě umístěno do dětského domova nebo do dětského výchovného ústavu, resp. výchovného ústavu pro mládež.*“(Vágnerová, 2005, s. 173)⁶⁶

---

⁶³ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 307

⁶⁴ LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. s. 209

⁶⁵ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 307

⁶⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005, s. 173

5.1 Diagnostický ústav

„Možná je třeba, aby nás rány otevřely, abychom mohli tu hloubku pocítit a prožít. Když jsme byli až na dně, můžeme vyšplhat do výšin o jakých se nám ani nesnilo...”

Judy Collinsová

Citát na uvedení této kapitoly je sice krásný, ale pokud se děti a mládež dostanou na dno a potřebují pomoc, jen vybraným z nich se podaří začlenit se zpět do společnosti k jejich vrstevníkům a dát do pořádku svůj život. U některých jedinců se to nepodaří, přestože měli péči odborníků z DÚ, nikdy nepřekonají závislosti či jiné problémy.

V současné době máme dva typy diagnostických ústavů. Člení se podle věku na dětský diagnostický ústav (dále jen DDÚ) a diagnostický ústav pro mládež (dále jen DÚM). Dle Pipekové (1998) DDÚ přijímá děti na diagnostické vyšetření ve věku od 6 do 15 let a DÚM zajišťuje diagnostické vyšetření pro mládež, tedy ve věku od 15 do 19 let.⁶⁷ Zařízení jsou diferencována podle věku, protože dospívající potřebují jiný režim než děti do 15 let. Zařízení bývají rozdělena na zařízení pouze pro dívky nebo chlapce.

„Pobyt v diagnostickém ústavu může být buď nařízený soudem, nebo dobrovolný. Dobrovolný pobyt předpokládá trojstrannou dohodu mezi vedoucím ústavu, rodiči (zákonnými zástupci) svěřence a svěřencem samým.“ (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 160)⁶⁸ Bohužel dobrovolný pobyt není moc častý, i když riziková jedinci vědí, že potřebují pomoc a jsou za ní i v konečném rozhodnutí rádi, na začátku to tak nevnímají. Pobyt často vnímají jako velký podraz, i když je to dobrovolné rozhodnutí rodičů. Mnoho klientů DÚ totiž ani neví, že jedou právě do DÚ. Rodiče jim většinou napovídají, že jedou např. k zubaři, lékaři, k tetě či jiné podobné lži.

DÚ plní pro děti a mládež mnoho funkcí. *„Diagnostický ústav plní úkoly diagnostické, výchovně vzdělávací, terapeutické (v oblasti psychologické, sociální, pedagogické), organizační, metodické a koncepční.“* (Jedlička a kol, 2004, s. 308)⁶⁹ Nejdůležitější je asi funkce diagnostická, podle které se jedinci dostávají do správných ústavů pro ně nejvhodnější. DÚ by měl plnit také funkci záchytnou, pokud dítě uteče a policie ho chytí, odveze jedince zpět do DÚ. *„Řada klientů přichází do ústavní péče s negativním sebehodnocením,*

⁶⁷ PIPEKOVÁ, a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998, s. 200 - 201

⁶⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998, s. 160

⁶⁹ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. s. 308

s porušenou sebeúctou.“(Matoušek, 1999, s. 101)⁷⁰ Díky negativnímu sebehodnocení a porušení sebeúcty je nutná práce s psychology a odbornými terapeuty. Samozřejmě, že všechny úkoly a funkce pracovníků DÚ jsou důležité a nezbytné pro děti a mládež. Je nutné s nimi odborně pracovat a věnovat se jim.

Pobyt v zařízeních trvá zpravidla 2 měsíce. V tomto čase DÚ řádně pracuje na diagnostickém a psychologickém vyšetření. Zajišťuje osobní anamnézu a zjišťuje vztahy v rodině jedince. „*Diagnosticke doba v obou ústavech činí 8 týdnů, během nichž je jedinec vyšetřen po stránce pedagogické, psychologické, sociální a zdravotní. Zjišťuje se stupeň mravního narušení nebo sociální zanedbanosti, příčiny těchto jevů a možnosti nápravy. U mladistvých v DÚM se zároveň rozhoduje o možnostech profesní přípravy nebo pracovního zařazení. Na komplexním vyšetření se podílí tým odborných pracovníků, mezi které patří speciální pedagogové – učitelé, vychovatelé, etoped⁷¹, psychologové, sociální pracovníci a zdravotní sestra.*“(Pipeková, 1998, s. 201)⁷² Pracovníci ústavu se snaží mladistvým vysvětlit, jak je vzdělání důležité a vybrat tu správnou školu pro profesní přípravu. Mládež mnohdy s přípravou souhlasí, vyberou si obor, který je zajímá, ale bohužel jim to mnohdy moc dlouho nevydrží. Všichni pracovníci spolu spolupracují a domlouvají se na dalším postupu léčby.

---

⁷⁰ MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. Praha: Slon, 1999, s. 101

⁷¹ etoped = zabývá se výchovou, převýchovou, vzděláváním a zkoumáním dětí a mládeže, které jsou obtížně vychovatelné (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 72)

⁷² PIPEKOVÁ, a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998, s. 200 - 201

5.1.1 Konkrétní diagnostický ústav

Pro sběr dat jsem si vybrala Diagnostický ústav a Středisko výchovné péče na Praze 4 v Hodkovičkách. DÚ jsem si vybrala, protože jsem tu byla na praxi a měla jsem možnost nahlédnout do chodu ústavu. *„Je to instituce zaměřená na diagnostiku, terapii, výchovu a vzdělávání a preventivní péči ve formách residenčních (pobytových), ambulantních a poradenských.*

Diagnostický ústav se specializuje především na problémy dívek ve věku od dokončení povinné školní docházky do plnoletosti. K pobytu přicházejí zejména cestou:

- *obligatorní (na základě rozhodnutí soudu, návrh podávají rodiče, zejména ve spolupráci s pracovníky místně příslušného odboru sociálně právní ochrany dětí)*
- *smlouvy se zákonnými zástupci (rodiče požádají přímo diagnostický ústav a sepiší smlouvu)*
- *vlastní žádosti dítěte, nezletilého (po dohodě zpravidla přejde do jedné z předcházejících forem).*

Pobyt lze realizovat pouze v případě, že jsou plněny podmínky VNITŘNÍHO ŘÁDU ústavu. Smyslem pobytu je především navrácení dítěte do rodinného prostředí s postoji, chováním a vztahy pro všechny přijatelnými. Pokud nelze tento cíl ve stanovené době realizovat, hledají pracovníci ve spolupráci s klientkou jiný přijatelný způsob řešení (širší rodina, příbuzní, dětský domov, specializované výchovné zařízení v síti škol a školských zařízení). Jedním ze základních předpokladů pro úspěšně zakončený pobyt je spolupráce rodiny.“⁷³ Tento DÚ je pouze pro dívky od 15 do 19 let. DÚ má několik specializovaných zařízení. Mezi ně např. patří oddělení pro matky s dětmi, kde jsou ubytovány nezletilé dívky těhotné nebo již s dětmi. Další budova je v Modřanech, kde jsou dívky na dlouhodobý pobyt. Je to především pobyt pro dívky, která dokončují svou přípravu na povolání a brzy dosáhnou 18 let.

Dívky zde prochází celkem třemi odděleními. Dělí se na oddělení A, B a C. Oddělení A je oddělení kam jsou dívky přijímány a tráví zde první týdny svého pobytu. Mají tu nejprísnejší pravidla, která musí dodržovat, jinak je nepustí do oddělení B. Na oddělení A dívky nemohou chodit ven, jen příležitostně je vychovatelé berou ven na hřiště, které se

---

⁷³http://www.dum-praha.cz/index.php?page=prace_ustavu/prace_ustavu.php, vytištěno 6.3.2014

nachází hned vedle budovy v oplocené zahradě ústavu. Mají zabavené mobilní telefony, což je pro ně asi největší trest. Když se dostanou na oddělení B, mají více volnosti. Chodí již s vychovateli ven mimo DÚ na procházky. Mobilní telefon zde dostávají pouze na pár minut a pod dohledem. Oddělení C je poslední fází v diagnostickém pobytu. Dívky dostávají propustky a chodí ven samy. Na víkendy odjíždějí domů za rodinou. Pokud však utečou, vrací se zpátky na začátek do oddělení A. Vše je tedy na nich, jak se zachovají a jak s nabytou svobodou naloží.

5.1.2 Příčiny vstupu do diagnostického ústavu

Nejčastější důvody zařazení do DÚ:

- způsob života ohrožující dítě samotné
- způsob života nepřijatelný pro rodinu, okolí
- zneužívání návykových látek, (drogy), závislostní chování
- poruchy chování – krádeže, lhaní, útěky z domova, záškoláctví
- konflikty v rodině, kde rodiče ztrácí možnost pozitivně situaci ovlivnit
- opuštění přípravy na povolání spojené se zahálčivým způsobem života
- delikvence – porušování zákona
- sebepoškozování, ohrožování vlastního života
- nepřiměřená agresivita v chování
- citové či tělesné strádání ohrožující zdravý vývoj
- týrání, zneužívání⁷⁴

Toto jsou nejčastější důvody zařazení do DÚ v Hodkovičkách. Díky těmto příčinám se jedinec může dostat do DÚ, přijetí dítěte probíhá dle Slomka (2010) takto: pokud se dítě dostane do DÚ, přebírá si ho sociální pracovník. Psycholog, etoped nebo jiný speciální pedagog provádí vstupní pohovor, kde dítěti objasní podmínky pobytu, vnitřní řád a jeho zásady, jeho práva a povinnosti a další perspektivy.⁷⁵

---

⁷⁴http://www.dum-praha.cz/index.php?page=../prace_ustavu/prace_ustavu.php, vytištěno 6. 3. 2014

⁷⁵ SLOMEK, Z. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, s. 62

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1 Cíl výzkumu

Umístění mladého jedince do DÚ vyvolává ve společnosti mnoho opovržení a lidé si automaticky od takového dítěte drží odstup. Co se v takovém dítěti potom děje a co to udělá s jeho hodnotami? Cílem mé výzkumné práce je zjistit, zda problémová mládež, co se ocitne v DÚ má jiné životní hodnoty než mládež, která nemá závažnější problémy a do podobného zařízení se nedostane. Zjišťuji, zda má na mládež diagnostický ústav nějaký zásadní vliv a zda takový životní příběh zásadně ovlivní jejich hodnoty. Zajímalo mě, jak mládež pohlíží na budoucnost, zda se o ni zajímají a jak mají seřazený žebříček hodnot. Také jsem se soustředila na to, jestli mládež zajímá, co si o nich ostatní myslí či jaké životní situace považují za nejhorší. Zjišťuji, jak moc jim záleží na vzdělání, jestli chtějí děti nebo případně, jestli o tom vůbec uvažují. Chtěla bych porovnat skupinu bezproblémových dívek, které neměly nařízenou žádnou ÚV a skupinu, co se právě nacházela v DÚ.

2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Dotazovala jsem se pouze dívek. Celkem jsem se dotazovala 60 dívek ve věku od 17 do 19 let. Třicet dívek bylo ze Středního odborného učiliště gastronomie a podnikání (dále jen SOU) z oboru kuchař-číšník a dalších třicet dotázaných dívek bylo právě v době jejich diagnostiky v Diagnostickém ústavu a Středisku výchovné péče v Hodkovičkách. Téměř všechny dívky studovaly třetí ročník na odborném učilišti. Případně se dívky z DÚ rozhodovaly, že se na nějaké učiliště vrátí nebo si vyberou jiný obor pro studium.

3 Metoda výzkumu

Základní metodou výzkumu je dotazníkové šetření, které jsem zvolila pro jeho anonymitu. Myslím si, že tak se dívky dostatečně otevřely a neměly strach napsat do dotazníku cokoliv. Otázky jsou jasné a dostatečně srozumitelné.

Dotazník má celkem 16 otázek zahrnující čtyři základní okruhy, které odpovídají stanoveným hypotézám. Je to téma rodina, vzdělání, hodnoty (hodnotové žebříčky), pohled na budoucnost. Dotazník byl zcela anonymní, abych předešla možnosti vzniku problémů z obav respondentů nebo nepravdivosti uvedených údajů.

Zde předkládám na ukázkou dotazník, který jsem dívkám předkládala:

Dotazník

Prosím o vyplnění anonymního dotazníku. Tento dotazník poslouží pouze jako podklad pro vypracování mé bakalářské práce.

- 1) V jakém prostředí jste vyrůstala?
  - a) Ve velkém městě (např: Praha, Brno, Ostrava...)
  - b) Na malém městě
  - c) Na vesnici

- 2) V jaké rodině jste vyrůstala?
  - a) Ve výchovných zařízeních
  - b) V náhradní rodině
  - c) V neúplné rodině (rodiče jsou rozvedení)
  - d) V úplné rodině
  - e) S nejbližšími příbuznými (strýček, teta, babička, děda)
  - f) V dětském domově

- 3) Chcete rodinu?
  - a) Ano
  - b) Ne
  - c) Nevím

- 4) Kolik dětí chcete mít? A pokud ano, tak napište počet:

- 5) Co si myslíte o adopci? Jaký je dle vašeho názoru její přínos?

Napište:

- 6) Jaký je podle Vás nejvhodnější věk pro narození Vašeho prvního dítěte?
- a) 15 - 18
  - b) 19 – 23
  - c) 24 – 27
  - d) 28 - 30
  - e) 31 – 35
  - f) 36 let a více
- 7) Jakou výchovu byste preferovala? Zvolte si variantu, kterou považujete za nejlepší:
- a) Žádnou – nechci děti
  - b) Tvrdou výchovu spojenou s tresty
  - c) Volnou výchovu – za žádnou cenu nebudu své děti trestat
  - d) Tresty budu používat, ale v přiměřené míře (jen pokud to bude nezbytně nutné)
  - e) Jiné....
- 8) Budete své děti vést ke kultuře, jako je chození do divadel, na výstavy nebo do muzea?
- a) Ano
  - b) Ne, nepovažuji to za důležité
  - c) Dávám přednost sportu
- 9) Je pro Vás vzdělání důležité? Zakroužkujte:
- 1 = nejdůležitější
  - 2 = hodně důležité
  - 3 = povinné
  - 4 = nepotřebné
  - 5 = naprosto nedůležité
- 10) Jakého vzdělání - studia byste chtěla dosáhnout?
- a) Studovat vyšší odbornou školu (nástavbu na vyučení s maturitou)
  - b) Mít střední školu
  - c) Odborné vyučení s maturitním vysvědčením
  - d) Výuční list
  - e) Stačí mi základní vzdělání
  - f) Jiné...

11) V jakých oblastech Vás zajímá, co si o Vás ostatní myslí? Zakroužkujte co je pro Vás důležité:

- a) Vzhled
- b) Rodina
- c) Partner/ka
- d) Movité věci co vlastníte (mobil, hudební přehrávač, počítač...)
- e) Oblečení
- f) Kamarádi
- g) Sexuální zkušenost
- h) Braní návykových látek
- i) Jiné – vypište v případě, že Vás to zajímá i v něčem jiném....

12) Myslíte při svém sexuálním životě také na ochranu před otěhotněním?

- a) Ano vždycky
- b) Ano já to vyžaduji, ale mému partnerovi je to jedno
- c) Ne nechráním se žádným způsobem
- d) Jiné...

13) Co si myslíte o umělém přerušení těhotenství (potratu)? Schvalujete ho?

Napište:

14) Která životní situace je podle Vás nejhorší? Seřad'te sestupně, přičemž

1 = nejhorší situace a 9 = nejméně bolestivá

Dluhy

Ztráta přátel

Vážná nemoc

Ztráta zaměstnání

Krádež majetku

Ztráta blízkého člověka (úmrtí v rodině)

Stěhování se, změna bydliště (vše opustit a zvyknout si na jiné prostředí)

Nemít žádnou rodinu

Těžká závislost na návykových látkách (na drogách, alkoholu...)

- 15) Seřad'te sestupně jednotlivé hodnoty, které považujete za důležité ve Vašem životě.
Přičemž 1 = nejdůležitější a 17 = nejméně důležité.

Sex
Drogy
Alkohol
Cigarety
Rodina
Partner
Vzdělání
Kamarádi
Mobilní telefon
Počítač/Internet
Móda (oblečení, líčení, doplňky)
Hudba
Kulturní život (divadla, kina, koncerty...)
Postavení ve společnosti
Zdraví
Peníze
Zaměstnání (práce)

- 16) Jak si myslíte, že budete žít za 5 let?

Napište, jak byste si to představovala:

Děkuji za pravdivé vyplnění. ☺

3.1 Stanovení výzkumných tezí

Hypotézy jsem zvolila podle svého dotazníku, každá hypotéza odpovídá určitým otázkám. První hypotéza odpovídá otázkám č. 1 až do otázky č. 8 a je zaměřená na téma rodina. Moje druhá hypotéza odpovídá otázkám č. 9 a č. 10, které se zaměřují na vzdělání. Třetí hypotéza od otázky č. 11 do otázky č. 15, zde zjišťuji hodnoty a hodnotové žebříčky. Čtvrtá a podle mého názoru nejzajímavější hypotéza, se zaměřuje na téma budoucnost a zjišťuji ji v otázce číslo 16.

Stanovení výzkumných tezí:

- 1) Dívky z DÚ chtějí zakládat rodinu dříve, než dívky ze SOU Pramen a mají lepší mínění o adopci, jelikož jsou mnohdy samy adoptované nebo vychovávané u pěstounů.
- 2) Vzdělání dívky z DÚ nepovažují za důležité, domnívají se, že se obejdou i bez něj.
- 3) Dívky z DÚ nemají správně postavené životní hodnoty, nikdo je to nenaučil nebo se jim hodnotový žebříček zhroutil díky situacím, do kterých se dostaly.
- 4) Dívky v DÚ žijí spíše přítomností a nezabývají se (nepomýšlejí) na budoucnost (co bude dál, kam svůj život směřovat). Budoucnost je pro ně tak tíživá a nereálná, že se nad ní raději vůbec nezamýšlejí.

4 Způsob sběru dat

Používala jsem dotazníkové šetření, a abych si byla jistá srozumitelností dotazníku, udělala jsem s několika žáky pilotní výzkum a v případě nepochopení otázek jsem otázky přeformulovala, např. v otázce č. 5 jsem doplnila otázku: Jaký je dle vašeho názoru její přínos? Otázku č. 11 jsem položila jinak a srozumitelněji. Při opravování mě ještě napadla jedna otázka č. 14 a tak jsem ji do dotazníku doplnila. Po opravení dotazníku jsem se nasetkala s nepochopením nebo nesrozumitelností dotazníku.

Sběr dat u dívek ze Středního odborného učiliště gastronomie a podnikání probíhal klidně a bez sebemenších problémů. Dívkám jsem dotazník rozdala, poprosila je o vyplnění a objasnila jim, že se jedná o anonymní dotazník, který poslouží pouze pro mou bakalářskou práci. Nabídla jsem jim, že se mohou kdykoliv přihlásit při nepochopení nějaké otázky. Žádná tuto nabízenou možnost při vyplňování nepoužila a všechny v tichosti dotazník vyplnily. Časové omezení pro vyplnění dívky neměly, ale všechny se bez problémů vešly do dvaceti minut. Na závěr jsem dívkám poděkovala za jejich pomoc.

Klientkám z Diagnostického ústavu a Střediska výchovné péče, jsem předložila stejný dotazník, jako studentkám z učiliště. O uvedení dotazníku se postarala vedoucí vychovatelka Marcela Polášková, která dívky nabádala, aby si z dotazníku vzaly i něco pro sebe a pořádně se nad otázkami zamyslely. Za toto uvedení jsem byla moc vděčná, klientky mají k paní Poláškové velký respekt a úctu, díky tomu vyplnění proběhlo bez problémů. Dívkám také trvalo vyplnění zhruba 20 minut a nejvíce času jim zabrala asi otázka č. 15, kde měly seřadit jednotlivé hodnoty podle důležitosti. Jedna klientka měla problém s pochopením otázky č. 15, a tak jsem jí vysvětlila, jakým způsobem má otázku vyplnit, jiný problém s nepochopením otázky zde nebyl. Všem klientkám a vedoucí vychovatelce paní Poláškové jsem poděkovala za vyplnění a pomoc.

5 Metoda vyhodnocení dat

Výsledky jsem vyhodnocovala pomocí grafů a tabulek. U tabulek jsou dva sloupce, jeden patří studentkám ze Středního odborného učiliště gastronomie a podnikání, který je znám také pod názvem Střední odborné učiliště Pramen, používám označení SOU Pramen. Druhý sloupeček patří klientkám z DÚ v Hodkovičkách, který je označován klientky z DÚ. Výsledky výzkumu jsou uvedeny v tabulkách v absolutní četnosti (to je počet dívek, které zvolily danou odpověď) a v relativní četnosti, to je v procentech. Tabulky jsem vytvářela v programu Microsoft Office Excel. U tří otázek jsem se po předchozí domluvě s profesorkou Vágnerovou, domluvila na použití statistické metody chí kvadrátu.

U všech otázek jsem volila i grafické znázornění výsledků. Modrá barva patří studentkám ze SOU Pramen a červená klientkám z DÚ. Výsledky v grafech jsou uvedené pouze v procentech.

U každé otázky je uveden komentář k výsledkům.

6 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

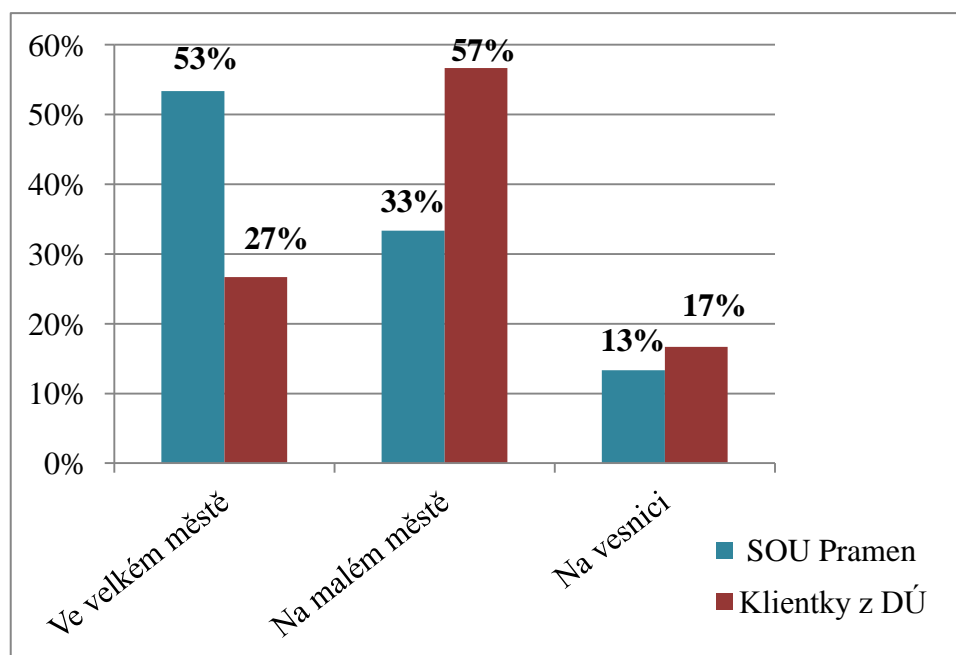
Následující kapitola obsahuje vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření.

Otázka 1: V jakém prostředí jste vyrůstala?

Tabulka 1: Prostor, kde dívky vyrůstaly.

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Ve velkém městě	16	53%	8	27%
Na malém městě	10	33%	17	57%
Na vesnici	4	13%	5	17%

Graf 1: Prostor, kde dívky vyrůstaly.

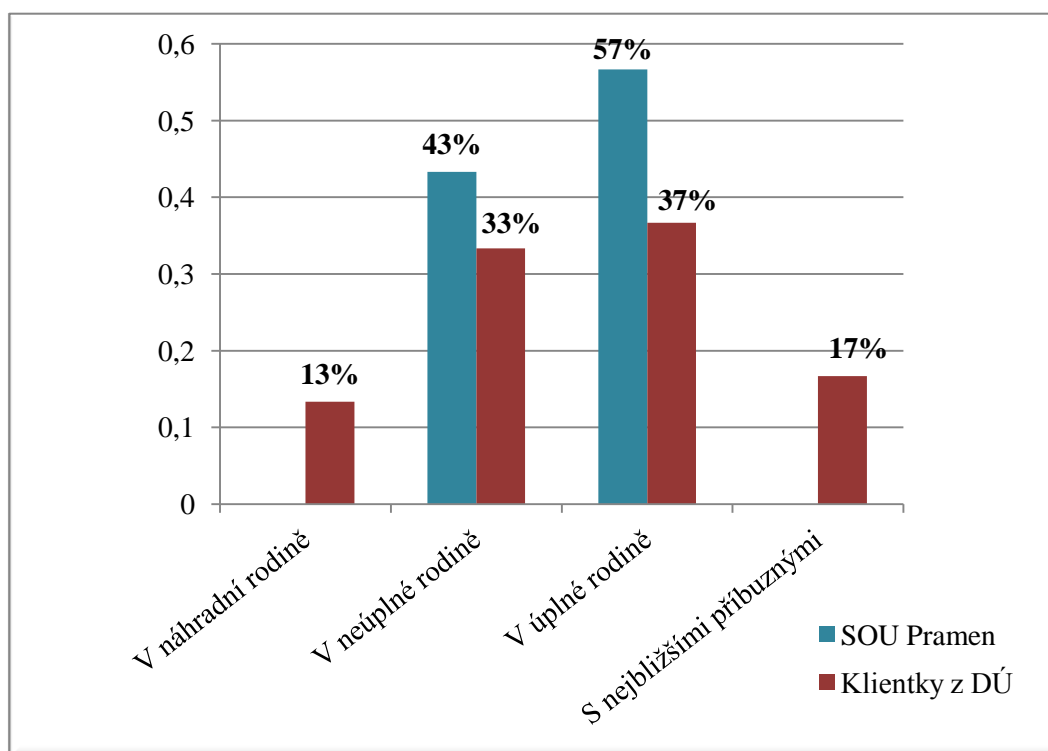
Tato otázka byla pouze informativního charakteru, kde dívky vyrůstaly. Z tabulky i grafu je vidět, že více jak polovina studentek ze SOU Pramen vyrůstala ve velkém městě, což je pochopitelné, jelikož jsem výzkum prováděla v Praze na Středním odborné učilišti Pramen. Zbývá menší polovina studentek je zde pravděpodobně na internátě nebo dojíždí do Prahy z nejbližších vesnic či menších měst, které jsou okolo Prahy. U klientek z DÚ je to 57% dívek, které vyrůstaly na malém městě, 27% ve velkém městě a 17% na vesnici.

Otázka 2: V jaké rodině jste vyrůstala?

Tabulka 2: Rodiny, kde vyrůstaly

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Ve výchovných zařízeních	/	/	/	/
V náhradní rodině	/	/	4	13%
V neúplné rodině	13	43%	10	33%
V úplné rodině	17	57%	11	37%
S nejbližšími příbuznými	/	/	5	17%
V dětském domově	/	/	/	/

Graf 2: Rodiny, kde vyrůstaly

Otázka 2 byla také spíše informativní. Ve zkoumaném vzorku ze SOU Pramen, jsem nenarazila na žádnou dívku, která by byla adoptovaná, žila u pěstounů či neměla rodiče. U klientek z DÚ to bylo 9 dívek, které nevyrůstaly u svých biologických rodičů. Z toho bylo 5 dívek vychovávaných u nejbližších příbuzných a 4 dívky v náhradní rodině. V grafu nad komentářem, to můžeme vidět v procentech, kdy v náhradní rodině vyrůstá 13% dívek a s nejbližšími příbuznými 17% dívek. Dle mého názoru je výsledných 9 dívek z 30 dotazovaných opravdu velké číslo.

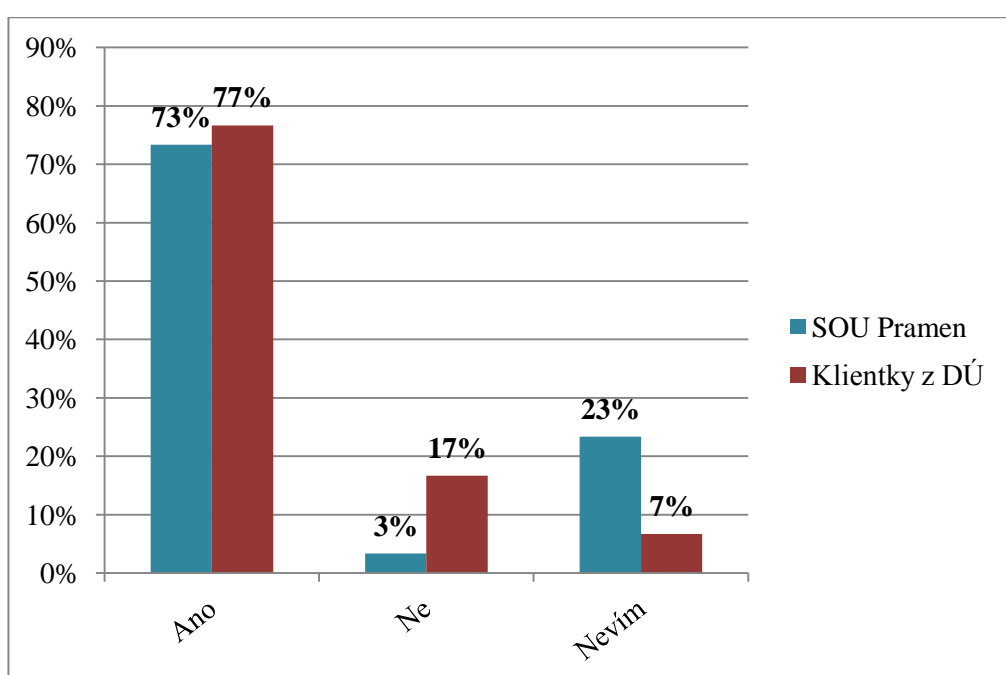
Otázka 3: Chcete rodinu?

Zajímalo mě, jestli mají dívky představu o rodině.

Tabulka 3: Rodina

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Ano	22	73%	23	77%
Ne	1	3%	5	17%
Nevím	7	23%	2	7%

Graf 3: Rodina

U obou dotazovaných skupin chtějí mít rodinu, u jedné 73% u druhé 77% dívek. Jenom jedna dívka ze SOU Pramen zaškrtnla odpověď ne, ostatní studentky zvolily odpověď nevím. Dívky z DÚ byly rozhodnější, pouze 2 zvolily odpověď nevím, 5 dívek zaškrtnlo odpověď ne. Většina klientek z DÚ rodinu chce, což je také nejspíše dáno tím, že svojí vlastní rodinu mnohdy nemají, tak si chtějí vytvořit svojí rodinu někdy v budoucnu. 17% dívek z DÚ rodinu nechce a je to pravděpodobně tím, že neměly u svých rodičů ten správný rodinný model.

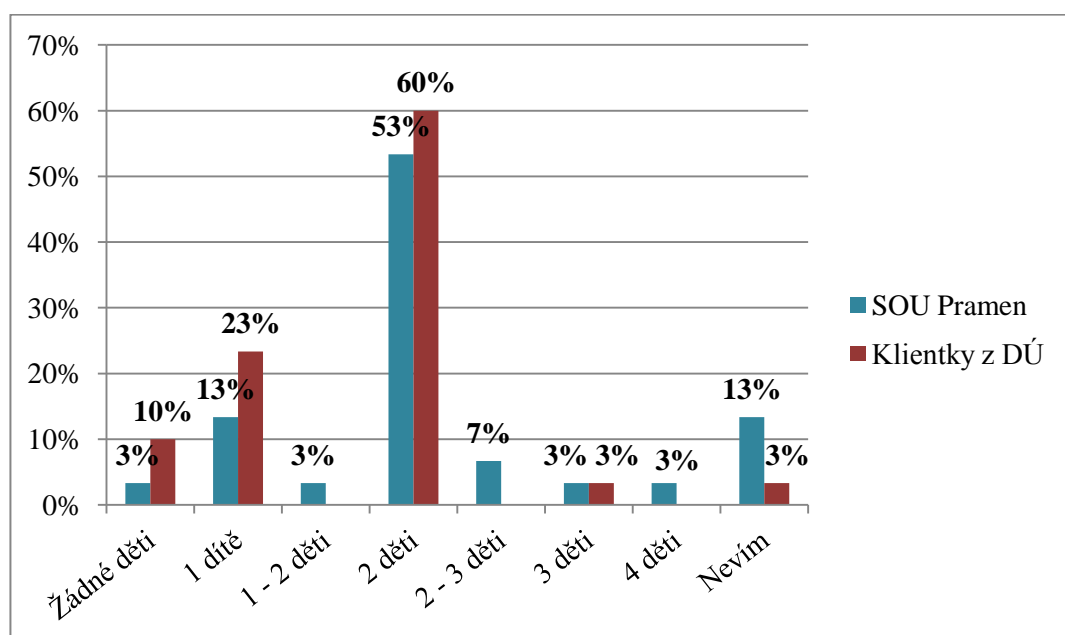
Otázka 4: Kolik dětí chcete mít? A pokud ano, tak napište počet:

První otevřenou otázkou v dotazníku navazují na předchozí otázku, zda chtějí mít děti. Dle mého názoru, by si už dívky měly promýšlet a mít alespoň malou představu o tom, zda chtějí mít nějaké děti a kolik. Měly by o tom přemýšlet, popřípadě i snít o tom, co je v budoucnu čeká. Myslela jsem, že o tom dívky nepřemýšlejí, ale mile mne překvapily a téměř každá svou představu o počtu dětí napsala.

Tabulka 4: Počet dětí

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Žádné děti	1	3%	3	10%
1 dítě	4	13%	7	23%
1 - 2 děti	1	3%	/	/
2 děti	16	53%	18	60%
2 - 3 děti	2	7%	/	/
3 děti	1	3%	1	3%
4 děti	1	3%	/	/
Nevím	4	13%	1	3%

Graf 4: Počet dětí

Ucelenější představu o počtu dětí a budoucnosti se svojí rodinou mají spíše dívky z DÚ. Zaznamenaly vždy přesný počet a pouze 1 dívka chce více dětí a to 3. Myslím si, že to souvisí i s tím, že myslí na to, aby svou rodinu uživily a nebo si nejsou jisté, zda by děti dokázaly vychovat. U studentek ze SOU Pramen, se objevovaly nepřesné počty jako 1 – 2 děti, 2 – 3 děti, ale i více. V každé z dotazovaných skupin více než polovina, chce 2 děti. Klientky z DÚ napsaly zajímavé odpovědi, jako např: „*Jsem druhá z dvojčat, tak chci také dvojčata.*“ nebo „*Dvě a jedno už čekám*“. Odpověď, že dívka v 17 letech už jedno dítě čeká, mě dost zarazila a zajímalo by mě, zda má dívka vůbec promyšlené, jak se o dítě postará. Vůbec nejčastější odpověď byla „*Holku a kluka*“, což mi přišlo hezké, že už přemýšlejí i nad pohlavím svých dětí. Odpověď nevím, byla častější u dívek ze SOU Pramen u dívek z DÚ, se objevila pouze jednou: „*Nevím, na tohle je ještě moc brzo o tom přemýšlet, ono se to udělá nějak samo*“.

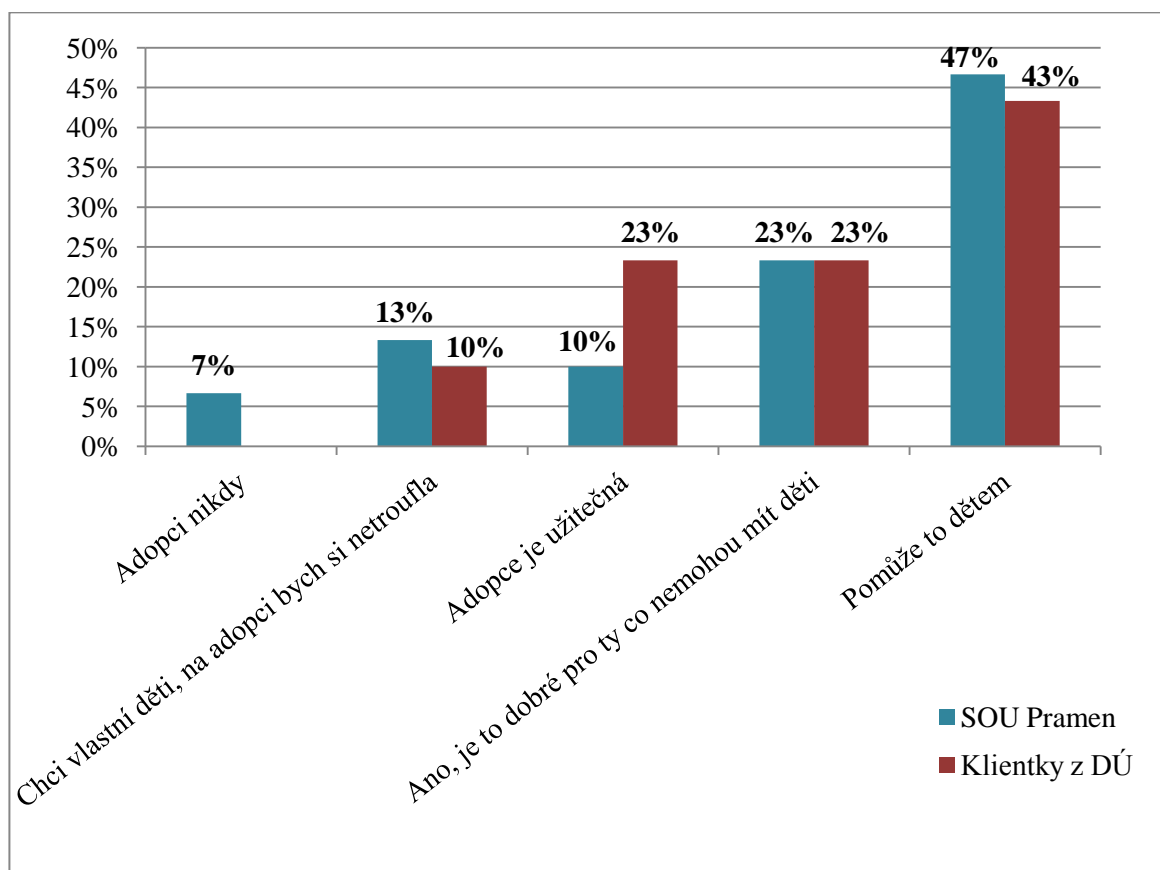
Otázka 5: Co si myslíte o adopci? Jaký je dle vašeho názoru její přínos?

Adopce je hodně řešené téma, pokud se už rodina rozhodne adoptovat nějaké dítě, měla by si to určitě dostatečně promyslet, protože se jedná o rozhodnutí trvalé. Pro dítě je to, ale asi nejlepší řešení, zase k nějaké rodině patřit.

Tabulka 5: Adopce

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Adopci nikdy	2	7%	/	/
Chci vlastní děti, na adopci bych si netroufla	4	13%	3	10%
Adopce je užitečná	3	10%	7	23%
Ano, je to dobré pro ty, co nemohou mít děti	7	23%	7	23%
Pomůže to dětem	14	47%	13	43%

Graf 5: Adopce

Od začátku jsem věděla, že se v DÚ objevují i dívky adoptované, dívky v pěstounské péči nebo z dětského domova, jejich odpovědi mě velmi potěšily. Všechny 4 v odpovědích napsaly, že jsou za to moc rády, pomůže to dětem, je to úžasné řešení. Napsaly nejčastěji psanou odpověď a patří tak k 43%, kteří si myslí, že to pomůže dětem. Pro představu jsem vybrala jednu odpověď: „Jsem v pěstounský rodině a nikdy jsem nelitovala. Kdybych si mohla vybrat mezi biologickou rodinou a pěstounskou, neváhala bych a vybrala si pěstounskou. Má to velký přínos pro nás děti (dospívající) lepší být v rodině, než žít v ústavu, určitě to pomůže lidem, kteří nemohou mít děti.“ další dívka napsala: „ Je to lepší, nežli by byly v dětském domově. Je to mnohem lepší v náký rodině nežli v děckým domově. Byla jsem u pěstounů a říkala jsem, jak hrozný to je, a tak mě dali do dětskýho domova a není to ono.“ Je vidět, že v tomto věku si dívky uvědomují, jak je pro ně důležitá rodina, a že dostaly šanci jít k nové rodině. Studentky ze SOU Pramen takto odpovídaly častěji než dívky z DÚ, celých 47% dívek a jako přínos adopce nejčastěji uváděly: *dítě bez rodiny dostane druhou šanci, děti nebudou sirotci*“ Většina z dotazovaných myslela na děti bez rodičů, další část dívek z každé skupiny myslela spíše na partnery, co nemohou mít děti, že to má velký přínos pro ně. „Kdybych nemohla mít dítě, určitě bych do toho šla.“ nebo „Rodiče, co si vezmou dítě do adopce si musí rozmyslet, co to všechno obnáší, vždycky to nemusí skončit dobře.

Ale obdivuji ty lidi, chtějí dětem udělat hezké dětství (teda, jak kteří, ale většinou to tak je) mají je rádi jako vlastní i když nejsou vlastní a to já obdivuji.“ Tato odpověď se mi velmi líbila, je vidět, že se nad tím dívka zamyslela. Byli zde i negativní ohlasy a objevovaly se zde odpovědi adopci nikdy, nebo chci vlastní děti, ale těchto odpovědí bylo málo.

Otázka 6: Jaký je podle Vás nejvhodnější věk pro narození Vašeho prvního dítěte?

V této otázce jsem použila výpočet statistického rozdílu – Chí kvadrátu. Možné odpovědi jsem si pro tento výpočet zredukovala a rozdělila je pouze na 3 možné odpovědi a to 15 – 23 let, 24 – 27 let a 28- 35 let.

Tabulka 6: Ideální věk pro narození prvního dítěte

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
15 – 18 let	/	/	5	17%
19 – 23 let	3	10%	13	43%
24 – 27 let	19	63%	9	30%
28 – 30 let	6	20%	1	3%
31 – 35 let	2	7%	2	7%
36 a více let	/		/	/

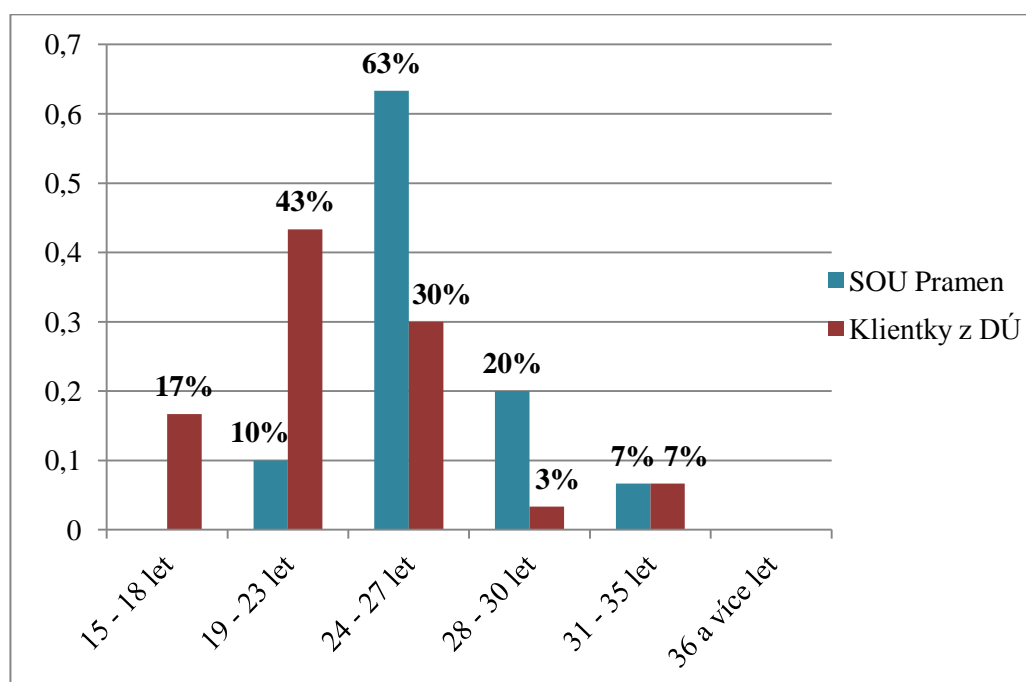
Tabulka 7: Výpočet Chí kvadrátu u ideálního věku pro narození prvního dítěte

	SOU Pramen		Klientky z DÚ		Výpočet Chí kvadrátu (X ²)	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
15 – 23 let	3	10	18	60	16,48	p < 0,01
24 – 27 let	19	63	9	30	6,70	p < 0,01
28 – 35 let	8	27	3	10	2,78	/

Odpovědi 15 – 23 let a 24 – 27 let se rozcházejí. Odpověď 15 – 23 let zvolilo 10% dívek ze SOU Pramen, zatímco u klientek z DÚ to bylo 60%, $X^2 (N = 60) = 16,48$, $p < 0,01$. To znamená, že rozdíl je statisticky vysoce významný. Odpověď 24-27 let mělo 63% dívek ze SOU Pramen a 30% dívek z DÚ, $X^2 (N = 60) = 6,70$, $p < 0,01$. I v tomto případě je rozdíl mezi oběma skupinami statisticky vysoce významný.

Graf 6: Ideální věk pro narození prvního dítěte

Odpovědi na tuto otázku pěkně ilustrují, jaké mají dívky z DÚ představy o mateřství a o rodině, kterou chtějí založit v relativně raném věku. Je možné, že je jejich matky měly také ve velmi brzkém věku a dívky to mají jako zažitý model rodiny. Více jak polovina z dotazovaných - 60% dívek chce mít prvního potomka do 23 let, což je dle mého názoru poměrně brzo, obzvláště pokud se podíváme na 17% dívek, které zvolily odpověď 15 – 18 let. To je opravdu hodně brzo. Naopak většina dívek ze SOU Pramen, chce mít prvního potomka až ve 24 – 27 letech nebo dokonce 20% zvolilo 28 – 30 let. Myslím si, že optimální věk, je 24 – 27 let, kdy už jedinci vědí, co chtějí, mají dostudováno, něco si v životě prožijí a užijí a mají již odpracované alespoň 2 roky, které jsou dnes povinné, aby žena získala nárok na peněžitou pomoc v mateřství.

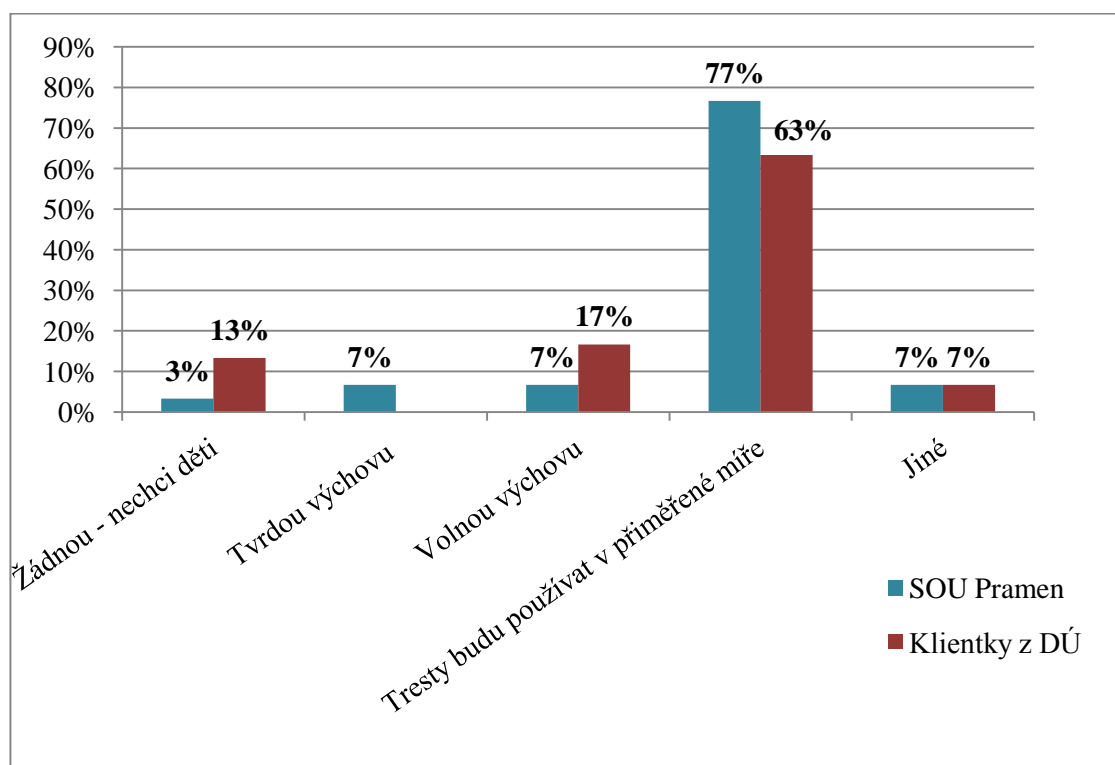
Otázka 7: Jakou výchovu byste preferovala?

Jakou výchovu preferovat? To je často řešená otázka. Jedna strana upřednostňuje úplně volnou výchovu bez tělesných trestů, do čehož spadá i plácnutí přes zadek, maminky s tímto stylem výchovy spíše dětem domlouvají. Druhá strana preferuje výchovu spojenou s přiměřenými tresty, což je podle mého názoru asi nejlepší cesta, jelikož dětem vysvětlování a domlouvání prostě nestačí. Jenom v krajních případech se stane, že jsou rodiče na děti moc přísní a používají tvrdou výchovu.

Tabulka 8: Typy výchovy

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Žádnou – nechci děti	1	3%	4	13%
Tvrdou výchovu	2	7%	/	/
Volnou výchovu	2	7%	5	17%
Tresty budu používat v přiměřené míře	23	77%	19	63%
Jiné	2	7%	2	7%

Graf 7: Typy výchovy

Dívky nejčastěji volily odpověď, že tresty budou používat v přiměřené míře, jen málokdo zvolil volnou výchovu, či tvrdou výchovu nebo že děti vůbec neplánují. V každé skupině 2 respondentky zvolily možnost jiné a doplnily jí, že budou používat výchovu „něco za něco“, abych tuto výchovu upřesnila, uvedu komentář jedné z dívek: „*Pokud bude něco chtít, tak bude muset za to něco udělat (pomoc) „něco za něco.“*“ Myslím si, že až budou mít vlastní děti, jejich představy o výchově se stejně radikálně změní, ale pro představu bylo zajímavé zjistit, jakou výchovu by chtěly používat.

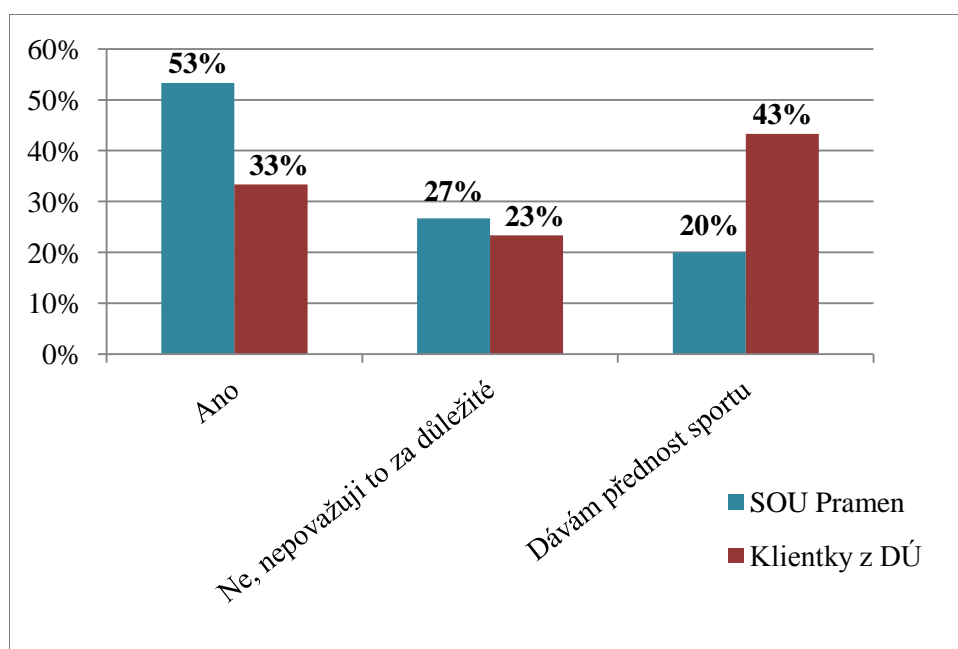
Otázka 8: Budete své děti vést ke kultuře, jako je chození do divadel, na výstavy nebo do muzea?

Poslední otázka, která se vztahuje k mé první hypotéze, se zabývá kulturou. Zajímalo mě, zda dívky své děti budou vést spíše ke kultuře nebo ke sportu.

Tabulka 9: Vedení dětí ke kultuře

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Ano	16	53%	10	33%
Ne, nepovažuji to za důležité	8	27%	7	23%
Dávám přednost sportu	6	20%	13	43%

Graf 8: Vedení dětí ke kultuře

Většina klientek z DÚ dává přednost sportu, stejně jako 20% studentek ze SOU Pramen. 53% dívek ze SOU Pramen vybralo odpověď ano, budou vést své děti ke kultuře. Z klientek DÚ zvolilo možnost ano pouze 33% dívek, což mi přijde málo. Dle mého názoru, by měl každý své dítě vzít alespoň jednou za život do muzea, divadla, koncert nebo na výstavu. Rodiče by měli dítě seznámit s kulturou a další volbu nechat na svém dítěti, zda v dospívání či dospělosti se budou zajímat o kulturu. Zbylé dívky nepovažují kulturu za důležitou a to celých 27% dívek ze SOU Pramen a 23% z DÚ.

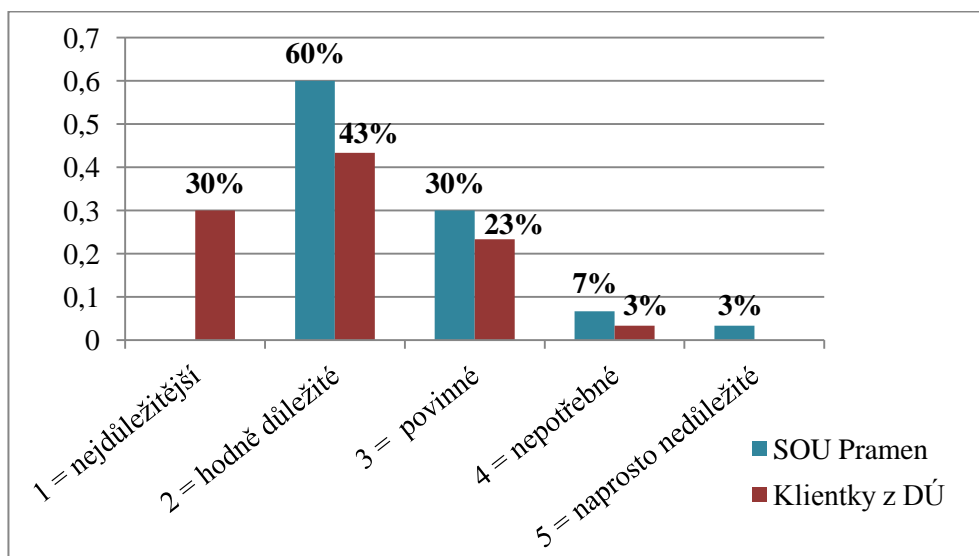
Otázka 9: Je pro vás vzdělání důležité?

Tato otázka je jedna ze dvou otázek zaměřených na mou hypotézu o vzdělání. Zjišťuje, jak je pro dívky důležité vzdělání, jak ho vnímají.

Tabulka 10: Důležitost vzdělání

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
1 = nejdůležitější	/	/	9	30%
2 = hodně důležité	18	60%	13	43%
3 = povinné	9	30%	7	23%
4 = nepotřebné	2	7%	1	3%
5 = naprosto nedůležité	1	3%	/	/

Graf 9: Důležitost vzdělání

U této otázky mě mile překvapily odpovědi klientek DÚ, téměř všechny volily odpověď v prvních třech možnostech. Pouze jedna dívka považuje vzdělání za nepotřebné. 30% z nich považuje vzdělání za nejdůležitější, největší část tedy 43% za hodně důležité a 23% za povinné. Tento výsledek jsem opravdu nečekala. Studentky ze SOU Pramen nejčastěji volily odpověď 2 = hodně důležité, tento názor má 60% dívek. 30% má vzdělání za povinné, 7% tedy 2 dívky za nepotřebné a jedna tedy 3% z dívek za naprosto nedůležité. Z toho vyplývá, že považují vzdělání také za důležité, ale žádná z nich ho nemá na prvním místě, jako nejdůležitější.

Otázka 10: Jakého vzdělání – studia byste chtěla dosáhnout?

Otázka 10 navazuje na otázku předchozí č. 9, ve které jsem se ptala na důležitost vzdělání. V této otázce se zaměřuji na to, jakého vzdělání by dívky chtěly dosáhnout. Toto je poslední otázka zjišťující platnost mé druhé hypotézy zaměřené na vzdělání. V této otázce jsem použila výpočet chí kvadrátu. Tabulku jsem kvůli tomuto výpočtu poupravila a použila méně údajů.

Tabulka 11: Budoucí pravděpodobné vzdělání

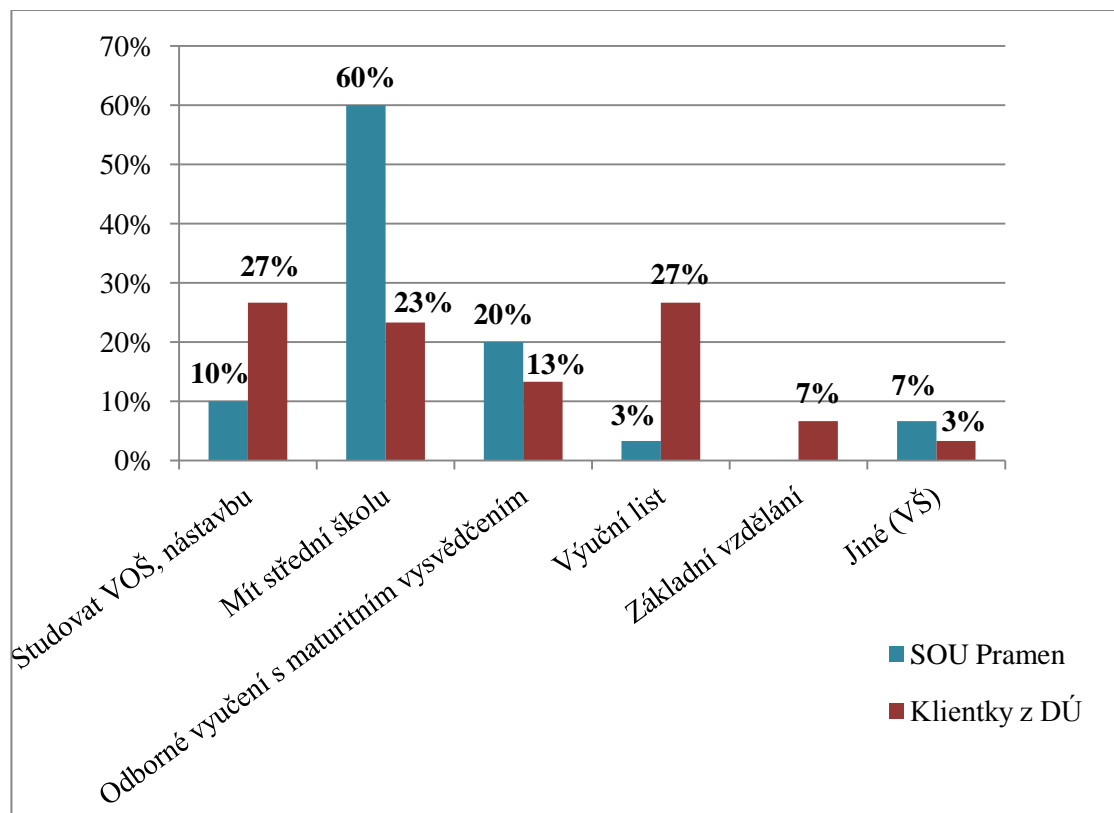
	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Studovat VOŠ, nástavbu	3	10%	8	27%
Mít střední školu	18	60%	7	23%
Odborné vyučení s maturitním vysvědčením	6	20%	4	13%
Výuční list	1	3%	8	27%
Základní vzdělání	/	/	2	7%
Jiné (VŠ)	2	7%	1	3%

Tabulka 12: Výpočet Chí kvadrátu na budoucí pravděpodobné vzdělání dívek

	SOU Pramen		Klientky z DÚ		Výpočet Chí kvadrátu (X ²)	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
VOŠ, nástavba, střední škola	21	70	15	50	2,5	/
Vyučení s maturitním vysvědčením	6	20	4	13	0,48	/
Výuční list, základní vzdělání	1	3	10	33	9,02	p < 0,01
Jiné (VŠ)	2	7	1	3	0,35	/

Statisticky významný rozdíl se objevil pouze u odpovědi výuční list, základní vzdělání, kdy tuto odpověď zvolila 1 dívka ze SOU Pramen, tedy 3% a 10 dívek z DÚ, tedy 33%, $X^2 (N = 60) = 9,02$, $p < 0,01$.

Graf 10: Budoucí pravděpodobné vzdělání

U studentek ze SOU Pramen byly možnosti odpovědí celkem jasné, nejvíce dívek chce mít střední školu, 20% stačí odborné vyučení s maturitním vysvědčením, 10% chce studovat ještě nějakou nastavbu či VOŠ, což je dle mého názoru poměrně málo. Ale je pravda, že v tomto oboru nepotřebují další nastavbu a přínosnější je pro ně více praxe. Výuční list stačí 1 dívce a 2 dívky by rády studovaly vysokou školu. U studentek ze SOU Pramen se neobjevila odpověď základní vzdělání. Odpovědi dívek z DÚ se rozdělily mezi všechny nabízené možnosti. Odpovědi mít výuční list a studovat dál VOŠ nebo nastavbu zvolilo 27% dívek, mít střední školu 23% a odborné vyučení s maturitním vysvědčením volilo 13% dívek. Základní vzdělání chtějí mít pouze 2 dívky - tedy 7%, jedna z nich bude pravděpodobně dívka, která uvedla v otázce č. 4, že dítě už čeká. Vysokou školu by chtěla zkusit studovat jedna dívka, což mě potěšilo, že se tu našla alespoň 1 dívka, která myslí na vyšší vzdělání.

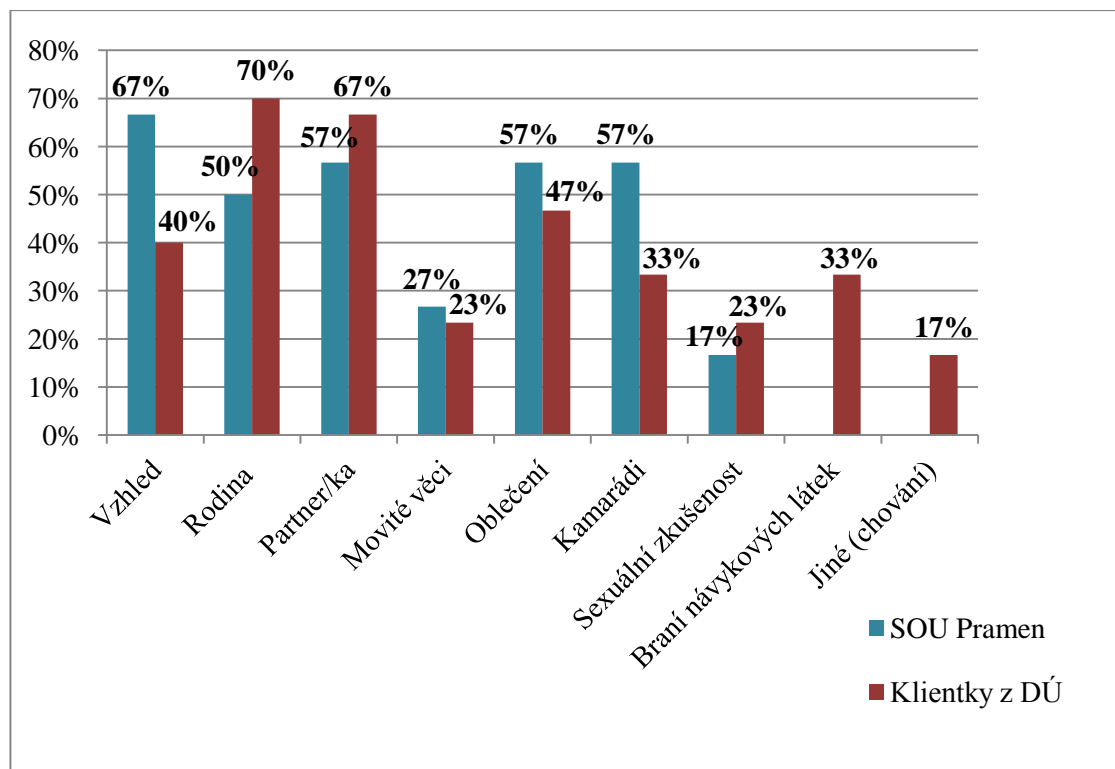
Otázka 11: V jakých oblastech Vás zajímá, co si o Vás ostatní myslí?

V této otázce měly dívky zakroužkovat ty oblasti, ve kterých je pro ně důležité, co si o nich ostatní myslí. Nebylo zde specifikováno, kolik možností musí zakroužkovat. Uvedla jsem přesný počet dívek, které zaškrtnly uvedené oblasti a daný údaj je uveden i v procentech.

Tabulka 13: Oblasti, ve kterých se dívky zajímají, co si o nich ostatní myslí.

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Vzhled	20	67%	12	40%
Rodina	15	50%	21	70%
Partner/ka	17	57%	20	67%
Movité věci	8	27%	7	23%
Oblečení	17	57%	14	47%
Kamarádi	17	57%	10	33%
Sexuální zkušenost	5	17%	7	23%
Braní návykových látek	/	/	10	33%
Jiné (chování)	/	/	5	17%

Graf 11: Oblasti, ve kterých se dívky zajímají, co si o nich ostatní myslí.

Dívky ze SOU Pramen mají takto seřazené oblasti, ve kterých je zajímavá, co si o nich ostatní myslí: 70% vzhled, na druhém místě je partner/ka, oblečení a kamarádi - 57% dívek, rodinu zvolilo 50%, movité věci 27% a sexuální zkušenost 17% dívek. Oblast užívání návykových látek a chování nezvolila žádná dívka. Klientky z DÚ mají takto seřazené oblasti: rodina 70%, partner/ka 67%, oblečení 47%, vzhled 40%, kamarádi a užívání návykových látek 33% dívek, movité věci a sexuální zkušenost 23%, možnost jiné zvolilo 17% dívek a napsalo, že je zajímavá, co si ostatní myslí o jejich chování. Z toho shrnutí je vidět, že klientky DÚ zajímavá, co si ostatní myslí o jejich rodinách, o jejich užívání drog, chování, sexuálních zkušenostech. Oproti nim studentky ze SOU Pramen tolik nezajímá, co si ostatní myslí o jejich rodině, sexuálních zkušenostech ani v chování, tato možnost je ani nenapadla. Užívání návykových látek z nich nezvolila žádná dívka, je to pravděpodobně proto, že s drogovou závislostí nemají zkušenosti. Nejvíce se zajímají o svůj vzhled, což je odpovídající tomuto věku. Myslím si, že tato otázka nám odhalila, jak moc rozdílné problémy řeší klientky z DÚ oproti studentkám ze SOU Pramen.

Otázka 12: Myslíte při svém sexuálním životě také na ochranu před otěhotněním?

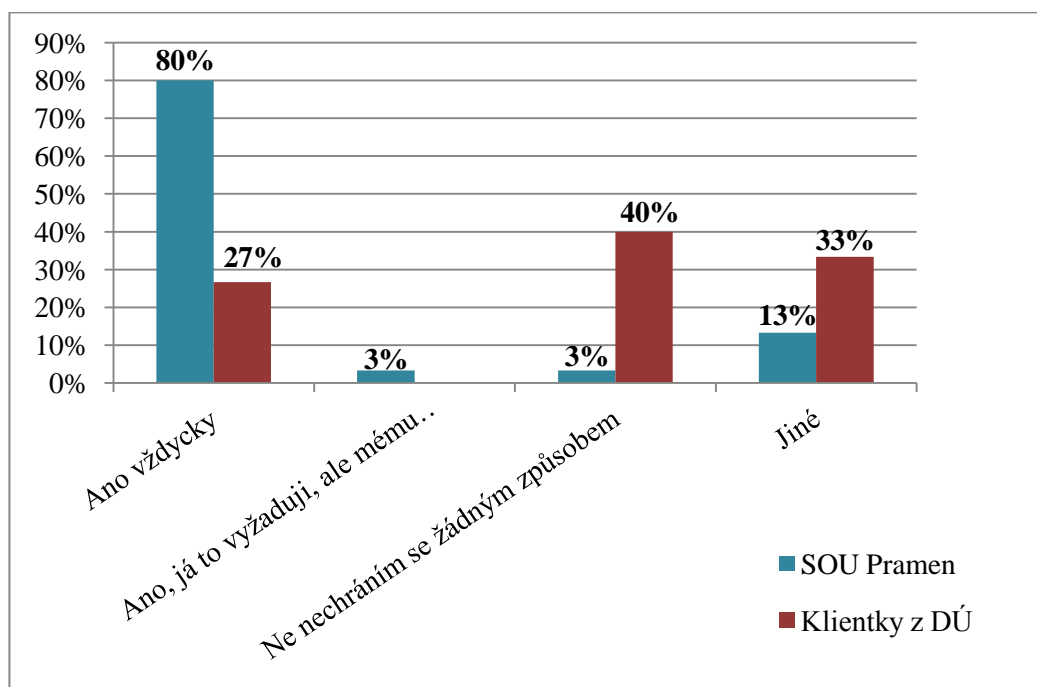
Ve školách mají dospívající speciální hodiny zaměřené na sexuální výchovu. Vysvětlují si, jakým způsobem se chránit, proč se vůbec chránit a jak moc je to důležité. Zajímalo mě, jak to dívky vnímají a zda si z této výchovy něco odnesly.

Tabulka 14: Ochrana před otěhotněním

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Ano vždycky	24	80%	8	27%
Ano, já to vyžaduji, ale mému partnerovi/ce je to jedno	1	3%	/	/
Ne necháním se žádným způsobem	1	3%	12	40%
Jiné (jsem lesba)	4	13%	10	33%

Graf 12: Ochrana před otěhotněním

Při zpracovávání této otázky mě asi nejvíce zarazily odpovědi klientek z DÚ. Celých 40% z nich se nechrání žádným způsobem, což je velmi nezodpovědné, ale také nebezpečné. Mohou díky tomu chytit různé pohlavní nemoci a mohou otěhotnět. Dále mi 33% dívek napsalo k odpovědi jiné, že jsou „lesby“. Celých 10 dívek z 30 respondentů má homosexuální orientaci. Překvapilo mě, že se to nebojí napsat i do dotazníku a vůbec je nezajímá, co si o tom ostatní myslí. V druhé skupině dotazovaných se tato odpověď neobjevila, dívky se mohly bát napsat pravdu nebo jsou všechny heterosexuální orientace. Pouze 27% klientek z DÚ se chrání při sexuálním životě vždy, což je tedy velmi málo procent. Dívky ze SOU Pramen jsou v tomto směru zodpovědnější, celých 80% se vždy chrání při sexuální styku, pouze 1 dívka se nechrání žádným způsobem a 1 dívka ochranu vyžaduje, ale jejímu partnerovi je to jedno. 13% dívek zvolilo odpověď jiné a napsalo „*neprovazuji sex*“.

Otázka 13: Co si myslíte o umělém přerušení těhotenství (potratu)? Schvalujete ho?

Otázka 13 byla třetí z otevřených otázek. Dívky měly napsat, co si o něm myslí a zda ho schvalují. Některé se rozepsaly, jiné napsaly jednoslovnou či dvouslovnou odpověď. Toto je třetí a poslední otázka u které jsem použila statistickou metodu - chí kvadrát. Tabulku jsem kvůli tomu opět upravila, spojila jsem odpověď nic a nevím, neřeším.

Tabulka 15: Schvalování potratu

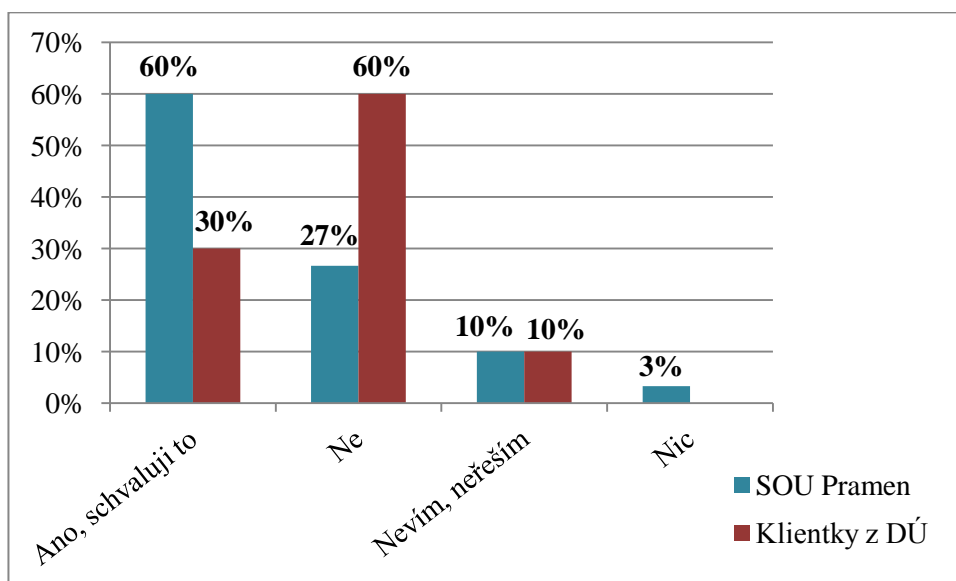
	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Ano, schvaluji to	18	60%	9	30%
Ne	8	27%	18	60%
Nevím, neřeším	3	10%	3	10%
Nic	1	3%	/	/

Tabulka 16: Statistický výpočet Chí kvadrátu na otázku o schvalování potratu

	SOU Pramen		Klientky z DÚ		Výpočet Chí kvadrátu (X^2)	Statistický významný rozdíl
	N	%	N	%		
Ano, schvaluji to	18	60	9	30	5,45	$p < 0,05$
Ne	8	27	18	60	6,79	$p < 0,01$
Nevím, neřeším	4	13	3	10	-0,27	/

Potrat schvaluje 60% dívek ze SOU Pramen a 30% dívek z DÚ, X^2 ($N = 60$) = 5,45, $p < 0,05$. Potrat neschvaluje 27% dívek ze SOU Pramen a 60% dívek z DÚ, X^2 ($N = 60$) = 6,79, $p < 0,01$. Je zřejmé, že mezi oběma skupinami je statisticky významný rozdíl.

Graf 13: Schvalování potratu

Jak je krásně vidět na grafu 60% dívek z DÚ je proti potratu a 60% dívek ze SOU Pramen potrat schvaluje. Je otázkou názoru každého z nás, co je lepší. Já si osobně myslím, že umělé přerušování těhotenství je pochopitelné, žena se může rozhodnout, kdy děti mít bude. Studentky ze SOU Pramen v dotazníku uváděly: „ano, ne vždy je na vině dívka“ nebo „Ano, při znásilnění, by si to dívka neměla nechat“ a odpověď, kdy se dívky svěřuje, že již na jednom potratu byla a myslím si, že udělala dobře, protože může dál studovat „Ano, už jsem na jednom byla.“. Dívky z DÚ ke schvalování potratu uváděly: „Když je to u mladých tak ano, u dospělých je to blbý.“, „Alespoň to dítě neskončí v ústavu, pokud na to matka nemá.“, těchto odpovědí bylo 30% a zvláště názor jedné dívky, že alespoň dítě neskončí v ústavu je velmi upřímný. Odpovědi ne byly provázeny velmi rozhořčenými názory, zvláště u dívek z DÚ: „Když je těhotná, tak se má postarat“, „Je to nelidské, nesouhlasím.“, „Mají si dávat pozor!“, „Zabíjení je špatné.“, „Miminko za to nemůže, je nevinné.“ nebo „Když jde žena na potrat, tak nemůže mít pak dítě.“. Dívka si myslela, že pokud jde žena na potrat, pak nebude moci mít děti. Není to tak úplně pravda, je tu sice možnost, že už děti mít moci nebude, ale to jen v některých případech. Dívky ze SOU Pramen také neschvalují potrat – 27 % z nich. Jedna dívka k této otázce napsala „Jedině adopce!“, je to zajímavý názor, ale dívka si neuvědomuje, jak těžké je dítě do adopce dát. Nevím nebo neřeším, bylo u obou skupin po 10%: „Podle toho kolik jí je, někdy se to může hodit.“, dívka si myslí, že hodně záleží na věku, což je pravda. Odpověď nic napsala pouze 1 studentka SOU Pramen.

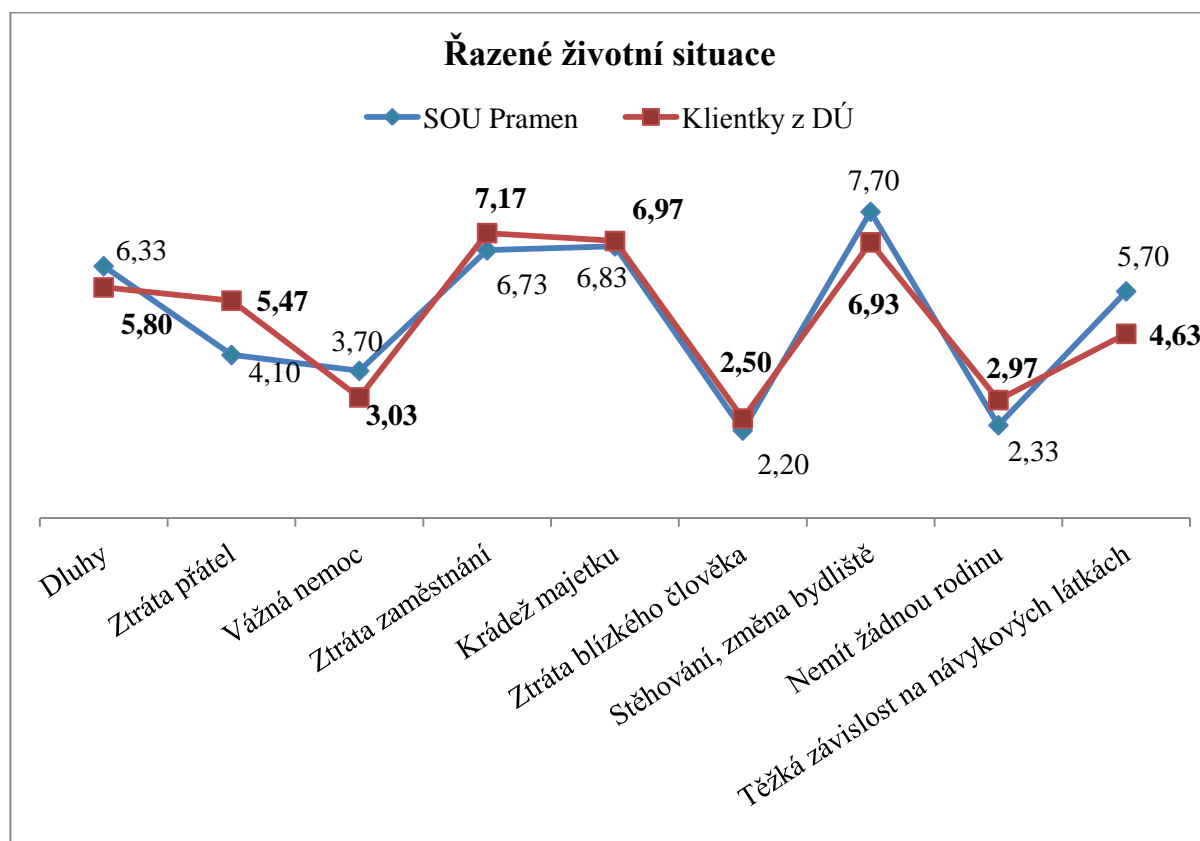
Otázka 14: Která životní situace je podle Vás nejhorší? Seřad'te sestupně, přičemž 1 = nejhorší situace a 9 = nejméně bolestivá.

V této otázce je uvedeno 9 hrozných životních situací, dívky měly situaci seřadit podle toho, která je pro ně nejhorší až po tu nejméně bolestivou. Číslem 1 označovaly nejhorší situaci až po číslo 9 = nejméně bolestivá situace. V tabulce 14 jsem uvedla průměr odpovědí u určitých situací a seřadila je u každé z dotazovaných skupin dle závažnosti. Pro větší přehlednost v grafickém znázornění otázky, jsem vyznačila tučným písmem čísla patřící k červené linii tedy ke klientkám z DÚ. Zvolila jsem také jiný typ grafu a to spojnicový, myslím si, že jsou v něm údaje přehlednější.

Tabulka 17: Řazení životních situací

Seřazené bolestné situace u SOU Pramen		Seřazené bolestné situace u klientek z DÚ	
Ztráta blízkého člověka	2,20	Ztráta blízkého člověka	2,50
Nemít žádnou rodinu	2,33	Nemít žádnou rodinu	2,97
Vážná nemoc	3,70	Vážná nemoc	3,03
Ztráta přátel	4,10	Těžká závislost na návykových látkách	4,63
Těžká závislost na návykových látkách	5,70	Ztráta přátel	5,47
Dluhy	6,33	Dluhy	5,80
Ztráta zaměstnání	6,73	Stěhování, změna bydliště	6,93
Krádež majetku	6,83	Krádež majetku	6,97
Stěhování, změna bydliště	7,70	Ztráta zaměstnání	7,17

Graf 14: Řazení životních situací

Dívky měly zcela jasně seřazená 3 první místa, týkaly se rodiny, vážné nemoci a ztráty blízkého člověka. Pro všechny jsou tyto 3 situace hodně důležité. U 4. a 5. místa se jejich názory lišily, jednalo se o těžkou závislost na návykových látkách a ztráta přátel, každá ze skupin je měla na jiném místě. Klientky DÚ měly na 4. místě uvedenu těžkou závislost na návykových látkách a to pravděpodobně z toho důvodu, že mnohé z nich jsou dlouhodobě závislé a tak mohou z vlastní zkušenosti hodnotit, jak těžká situace to je. Dluhy jsou na 6. místě u obou skupin. Dále se opět zaměnily dvě bolestné situace – stěhování a ztráta zaměstnání, jednalo se o 7. a 9. umístění nejméně bolestivých situací. Na 8. místě měly všechny skupiny respondentů krádež majetku. Myslím si, že získané informace jsou zajímavé, u obou skupin bylo vidět, že jim na rodině a blízkých lidech velmi záleží.

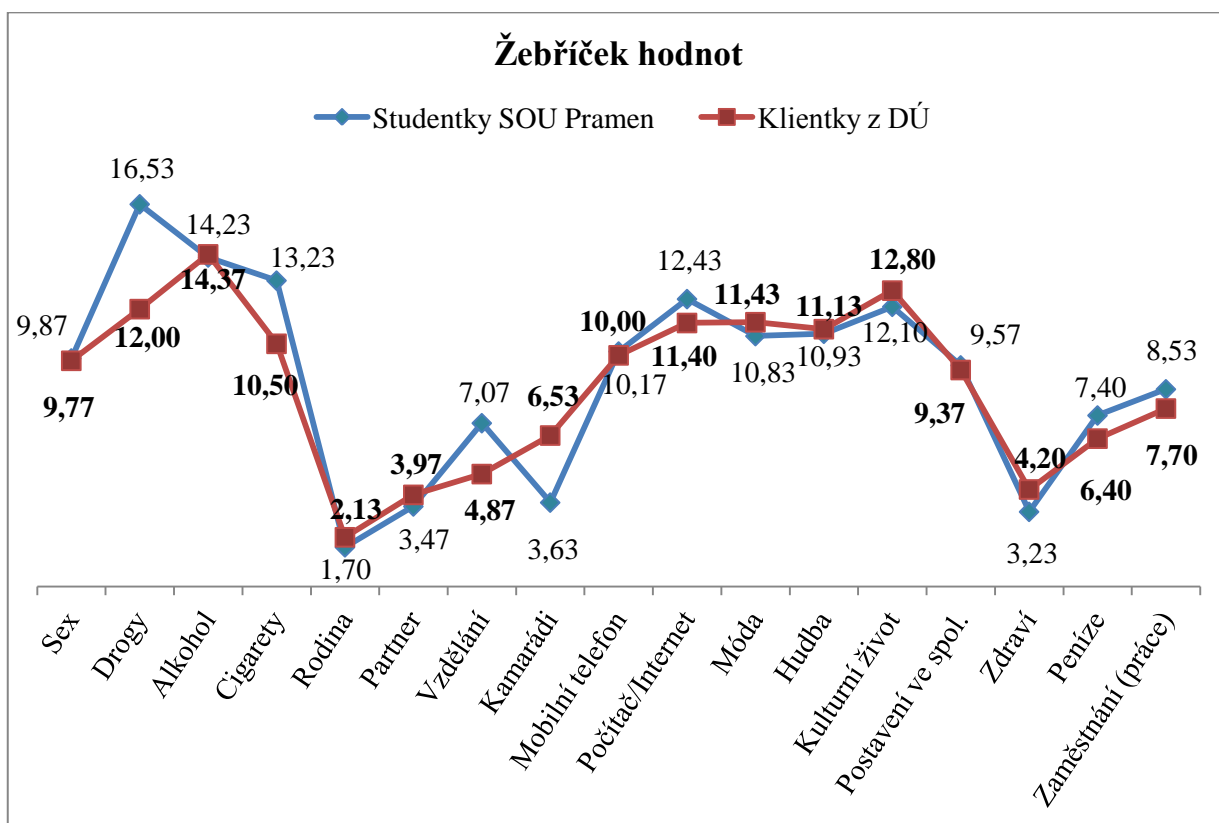
Otázka 15: Seřad'te sestupně jednotlivé hodnoty, které považujete za důležité ve Vašem životě. Přičemž 1 = nejdůležitější a 17 = nejméně důležité.

Zde měly dívky seřadit jednotlivé hodnoty podle důležitosti. Hodnot na seřazení bylo 17, přičemž nejdůležitější hodnotě měly přiřadit číslo 1 až po tu nejméně důležitou, která má číslo 17. Pro přehlednost jsem tuto otázku zpracovala pomocí tabulky, kde jsem uvedla průměr všech odpovědí u každé hodnoty. Pro grafické znázornění jsem použila spojnicový typ grafu a pro lepší přehlednost jsou u klientek z DÚ zvýrazněné hodnoty tučným písmem, patří jim červená linie. U této otázky jsem opět zvolila spojnicové grafické znázornění místo sloupcového znázornění, které používám u zbylých otázek. Zde jsem zvolila spojnicový graf pro větší přehlednost.

Tabulka 18: Seřazený žebříček hodnot, od nejdůležitější hodnoty po nejméně důležitou.

Hodnotový žebříček u SOU Pramen		Hodnotový žebříček u klientek z DÚ	
Rodina	1,70	Rodina	2,13
Zdraví	3,23	Partner	3,97
Partner	3,47	Zdraví	4,20
Kamarádi	3,63	Vzdělání	4,87
Vzdělání	7,07	Peníze	6,40
Peníze	7,40	Kamarádi	6,53
Zaměstnání	8,53	Zaměstnání	7,70
Postavení ve společnosti	9,57	Postavení ve společnosti	9,37
Sex	9,87	Sex	9,77
Mobilní telefon	10,17	Mobilní telefon	10,00
Móda	10,83	Cigarety	10,50
Hudba	10,93	Hudba	11,13
Kulturní život	12,10	Počítač/Internet	11,40
Počítač/Internet	12,43	Móda	11,43
Cigarety	13,23	Drogy	12,00
Alkohol	14,23	Kulturní život	12,80
Drogy	16,53	Alkohol	14,37

Graf 15: Žebříček hodnot

Z grafu je zřejmé, že hodnota rodina, je v obou skupinách velmi vysoká, i když dívky ze SOU Pramen mají rodinu postavenou o něco málo výše než dívky z DÚ. Na druhém a třetím místě se dotazovaným skupinám střídá hodnota partner a zdraví. Je patrné, že rodina a partner jsou pro dívky z DÚ důležité hodnoty, myslím si, že potřebují mít jistotu v rodinném zázemí. Vzdělání mají poměrně vysoko, což jsem nepředpokládala a příjemně mě to překvapilo. Ale také mě překvapilo, že mají peníze před kamarády. Studentky Pramen mají nejdříve kamarády, níže vzdělání a peníze. Hodnotu zaměstnání mají všechny skupiny respondentů na 7. místě, po ní následuje u obou respondentů postavení ve společnosti, sex a mobilní telefon. Spodní hodnoty v hodnotovém žebříčku jsou u každé skupiny jinak seřazené, pouze na 12. místě mají obě skupiny hodnotu hudba. Studentky SOU Pramen mají módu a kulturní život postavené o několik pozic výš než klientky DÚ, zatímco cigarety, alkohol a drogy mají na posledních třech místech. Dívky z DÚ mají tyto hodnoty poměrně vysoko, zvláště cigarety, které mají už na 11. místě. Drogy mají ve svém žebříčku na 15. místě, ale s průměrovou hodnotou odpovídá místu 13 v hodnotovém žebříčku u dívek ze SOU Pramen. Alkohol mají na posledním místě. Je to pravděpodobně z toho důvodu, že dívky závislé na drogách vůbec alkohol nepijí. Při vyhodnocování mě překvapilo, jak vysoko stavěly hodnotu drogy, některé dívky ji ve svém žebříčku měly postavenou už na 4., 5., 6. nebo 7. místě, což je dle mého názoru hodně vysoko.

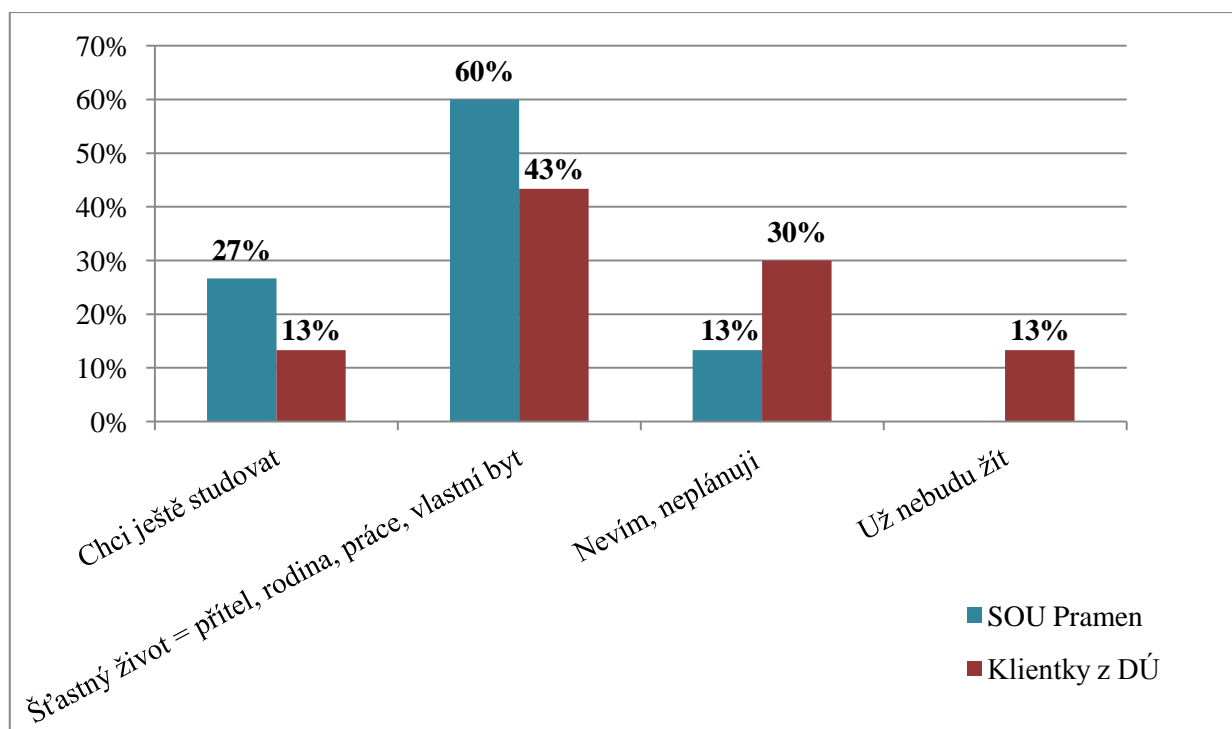
Otázka 16: Jak si myslíte, že budete žít za 5 let?

Poslední otevřená otázka a poslední otázka z celého dotazníku se týkala hypotézy 4, se zaměřením na pohled do budoucnosti. Dívky měly napsat, jaký mají pohled do budoucnosti, jak si budoucnost představují. Speciálně u této otázky jsem dívky prosila, zda by se nemohly více rozepsat. Dívky moc své představy nechtěly sdělit, obzvláště dívky ze SOU Pramen měly povětšinou stručnější odpovědi.

Tabulka 19: Život za 5let

	SOU Pramen		Klientky z DÚ	
Chci ještě studovat	8	27%	4	13%
Šťastný život = přítel, rodina, práce, vlastní byt	18	60%	13	43%
Nevím, neplánuji	4	13%	9	30%
Už nebudu žít	/	/	4	13%

Graf 16: Život za 5 let

Odpovědi jsem si rozdělila do čtyř skupin. První skupina byly dívky, co za 5 let budou ještě studovat nebo chtějí studovat, druhá skupina byly ty dívky, co budou mít rodinu, práci, vlastní byt a budou žít dle jejich slov šťastný život. Do těchto odpovědí jsem zařadila nejrozumnější představy o životě, ale vesměs byly všechny podobného zaměření. Nazvala bych to, jako dokonalá budoucnost, kterou si dívky vysnily. Třetí skupina obsahovala odpovědi

nevím, neplánuji. Zajímalo mě, kolik z dívek v tomto věku neví, jaká bude jejich budoucnost a neumí si to ani představit (anebo si to ani představovat nechťejí). Dle mého názoru a mé předem stanovené hypotézy dívky z DÚ nemají představu o budoucnosti a budoucnost se jim může jevit negativní, a proto řeší pouze přítomnost. Další skupina, byla skupina, která mě asi nejvíce zarazila a to je odpověď už nebudu žít. Dívky takto pravděpodobně odpovídaly z důvodů své drogové závislosti, kdy v mnoha případech mají zničená játra, žloutenku typu C, za sebou mají různé srdeční zástavy apod. Přesto stále berou drogy, neléčí se a jejich prognóza není dobrá. Předem vědí, co se může stát, když se nebudou léčit, pokud je na to ještě vhodná doba a je až zarážející, jak s tím jsou smířené. Odpověď chci ještě studovat, zvolilo 27% studentek ze SOU Pramen a 13% dívek z DÚ, objevovalo se tu i studium na vysoké škole a jedna dívka z DÚ napsala: *„Já bych chtěla studovat na vychovatelku tak doufám, že mi to vyjde a budu se ségrou a mamkou, jak nejdýl to půjde, abychom byly na chvíli jako rodina. Doufám, že mi to vyjde“*. Já také doufám, že se to dívce splní, bylo by hezké, kdyby později sama pomáhala dívkám, jako byla ona. 60% dívek ze SOU Pramen napsalo, že budou mít přítele, rodinu, práci, vlastní byt. V těchto odpovědích se objevovaly různé představy, ale byly dost promyšlené na rozdíl od dívek z DÚ, které své představy neustále dívky doplňovaly slovem snad, možná nebo doufám. Na ukázkou několik odpovědí dívek ze SOU Pramen: *„Budu bydlet v Itálii, mít dobrou práci a přítele“*, *„Budu překladatelka a budu často jezdit do ciziny.“*, *„Budu mít přítele, který mě finančně zajistí“*. 43% dívek z DÚ odpovědělo, že budou mít šťastný život: *„Já myslím, že budeme mít šťastný život naplněný rodinou a štěstím. (snad)“*, *„Chci mít školu, partnerku a práci, doufám, že mi to vyjde.“*, *„Za 5 let budu mít už maturitu, přítele a uspořádaný život bez drog.“*. Nevím, neplánuji zvolilo 13% dívek ze SOU Pramen: *„Netuším, jen doufám, že se zbavím toho stresu.“*, *„Netuším, nechci spěchat.“*. Dívek z DÚ bylo 30% a odpovídaly, např.: *„Nevím, co bude zítra, natož za 5 let.“*, *„Neumím si to představit“*. *„Vůbec netuším, nechávám tomu volný průběh. Ale chci život bez drog.“*. Odpověď už nebudu žít, napsaly pouze dívky z DÚ a to 4 dívky tedy 13%, pro příklad uvedu některé z odpovědí: *„Budu žít s pankáčema na squatu, pokud tedy budu ještě naživu.“* nebo *„Už nebudu žít.“*

7 Diskuze

V této kapitole porovnám výsledky dotazníkového šetření s mými předem stanovenými hypotézami.

1) Dívky z DÚ chtějí zakládat rodinu dříve, než dívky ze SOU Pramen a mají lepší mínění o adopci, jelikož jsou mnohdy samy adoptované nebo vychovávané u pěstounů.

Předpoklad, že dívky z DÚ chtějí zakládat rodinu dříve, než dívky ze SOU Pramen, jsem zkoumala především v otázce č. 6. Má domněnka se **potvrdila**, jelikož 60% dívek z DÚ chtějí mít svého prvního potomka do 23 let. U studentek ze SOU Pramen je to pouze 10% dívek, které chtějí mít dítě do 23 let.

Druhá část mého předpokladu a to, že dívky z DÚ mají lepší mínění o adopci než dívky ze SOU Pramen, jsem zkoumala především v otázce č. 5. Tato domněnka se **potvrdila**, jelikož žádná z klientek DÚ neuvedla odpověď nikdy, pouze 10% tedy 3 dívky odpověděly, že by si na adopci netroufly. 20% studentek SOU Pramen napsalo odpověď, že by s adopcí nikdy nesouhlasily nebo že by si na adopci netroufly.

2) Vzdělání dívky z DÚ nepovažují za důležité, domnívají se, že se obejdou i bez něj.

Tento předpoklad jsem zkoumala v otázkách č. 9, 10 a **nepotvrdil** se mi. 73% dívek z DÚ považují vzdělání za nejdůležitější nebo hodně důležité. A dalších 23% dívek ho považuje alespoň za povinné.

3) Dívky z DÚ nemají správně postavené životní hodnoty, nikdo je to nenaučil nebo se jim hodnotový žebříček zhroutil díky situacím, do kterých se dostaly.

Tuto domněnku jsem vyhodnotila především na základě otázky č. 15. Můj předpoklad se **nepotvrdil**. Dívky měly nejvýše postavené hodnoty jako je rodina, partner, zdraví, kamarádi a vzdělání. Tyto hodnoty měly stejně postavené i dívky ze SOU Pramen. Jinak zařazené mají pouze cigarety a drogy, mají je o několik míst výš než studentky Pramen. Žebříček hodnot mají téměř totožný jako dívky ze SOU Pramen.

4) Dívky v DÚ žijí spíše přítomností a nezabývají se (nepomýšlejí) na budoucnost (co bude dál, kam svůj život směřovat). Budoucnost je pro ně tak tíživá a nereálná, že se nad ní raději vůbec nezamýšlejí.

Tento odhad se mi **nepotvrdil** na základě vyhodnocení otázky č. 16. Celkem 17 dívek, tedy 57% má jasno o své budoucnosti, chtějí studovat nebo mají jasnou představu o svém životě za 5 let. I když mnoho dívek doplňovalo svoje představy slovem snad, možná nebo doufám. Nejsou si budoucností jisté, ale přemýšlejí, co bude dál, kam svůj život směřovat.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo nastínit změny hodnot u dospívající mládeže. Ráda bych vás seznámila se získanými poznatky a zdůraznila, co se mi povedlo, případně nepovedlo a jaké zajímavé výsledky se mi podařilo zjistit.

V praktické části jsem se zaměřila na výzkum životních hodnot pomocí dotazníkového šetření. Porovnávala jsem životní hodnoty u studentek z jednoho středního odborného učiliště s životními hodnotami dívek z diagnostického ústavu. Z každé této skupiny bylo dotazováno 30 dívek, celkem 60 dívek. Dívky byly ochotné, spolupracovaly a všechny řádně dotazník vyplnily. Některé otázky jsem měla otevřené, u jiných jsem měla předem stanovené možnosti, ze kterých si dívky měly odpověď vybírat. Dotazník jsem upravovala podle zpětné vazby z pilotní třídy, bohužel jsem nepodchytila všechny neúplnosti. Myslím si, že bych udělala lépe, kdybych otázky neskládala z více částí. Stávalo se, že mi dívky odpovídaly pouze na jednu část otázky a volily jednoslovnou odpověď, což se stávalo hlavně u studentek z učiliště.

Při zpracování dat jsem získala zajímavé výsledky. Dozvěděla jsem se, že více jak polovina 60% dívek z diagnostického ústavu, chce mít svého prvního potomka do 23 let. Příjemně mě překvapil výsledek mínění o adopci, kdy dívky z diagnostického ústavu měly srdečné, ale zároveň rozumné odpovědi. Stejně překvapení mě čekalo u otázek o vzdělání, kdy si dívky vzdělání váží a považují ho za hodně důležité. Přesvědčila jsem se, že některé dívky z diagnostického ústavu mají stejně postavené žebříčky hodnot. Samozřejmě jsem se setkala i s výjimkami, které měly například ve svém žebříčku hodnot vysoko postavené drogy, sex nebo alkohol a to u obou zkoumaných skupin. Zjistila jsem, že dívky o své budoucnosti nějaké představy mají, i když jim samy mnohdy nevěří. Zarazily mě pouze odpovědi typu: „*Za pět let už nebudu žít.*“. Tato odpověď se objevovala u drogově závislých dívek z diagnostického ústavu. Myslím si, že k návykovým látkám utíkají od problémů a doufám, že si včas uvědomí, jaké to pro ně bude mít důsledky do budoucna.

Z mé výzkumné části vyplývá, že dívky z diagnostického ústavu potřebují milující rodinu, která jim bude věřit. Ať už se jedná o biologickou rodinu, pěstounskou nebo rodinu vytvořenou s vlastním partnerem. Musí se naučit zodpovědnosti, správné životní hodnoty, které jim jsou předávány vlastními rodiči nebo vychovateli. Vychovatelé i ostatní musí myslet na jejich budoucnost a nasměrovat je na správnou cestu. I dívky s delikventním chováním, závislostí či jinými problémy mají právo na šťastný život, jen jim k tomu musíme pomoci.

Některé dívky mají návykové látky postaveny vysoko ve svém žebříčku hodnot a dospělí by jim měli pomoci při zvládání těchto závislostí. Třeba i pomocí informací, jak těžkou životní situaci s touto závislostí budou dívky mít. Přes všechny jejich chyby, životní pády a problémy by si hlavně jejich blízké okolí mělo uvědomit, že i ony mají stále právo na lepší život. Je těžké se pokusit nevidět jejich lhaní, krádeže, útoky z domova, závislosti, záškoláctví a mnoho dalších negativ. Musíme hledat a soustředit se na jejich vnitřní krásu.

„Vše, co je v člověku krásné, je očima neviditelné.“

Saint Antoine De Exupéry

Seznam použité literatury

A) Monografie

- EYROVI, L. a R. *Jak naučit děti hodnotám*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-360-9
- FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8
- JANOŠOVÁ, P. *Divčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9
- JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0
- KERN, H. a kol. *Přehled psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-121-2
- KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Život s deprivanty*. Praha: Galén, 2001. ISBN 80-7262-088-6
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishnig, 1998. ISBN 80-7169-195-X
- LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5
- MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7
- MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3
- MATOUŠEK, O. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-121-5
- MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1
- MATOUŠEK O., KODYMOVÁ P., KOLÁČKOVÁ J. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8

PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-65-6

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6

RONENOVÁ, T. *Psychologická pomoc dětem v nesnázích*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-370-6

ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1174-4

SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229--042-8

SAUZEDE, J. a A. *Spokojené soužití v nové rodině*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-295-9

SLOMEK, Z. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-84-6

SMÉKAL, V., MACEK, P. *Utváření a vývoj osobnosti: Psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister & Principal, 2002. ISBN 80-7178-121-5

ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8

VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4

B) Internetové zdroje

TOMAN, J.: *Slovo ředitele (online)*, Na: www.dum-praha.cz, (cit. 6.3.2014). Dostupné z: http://www.dum-praha.cz/index.php?page=../prace_ustavu/prace_ustavu.php